

Latšo Diives

ROMANIVÄESTÖN KOULUTUSTIIMIN TIEDOTUSLEHTI

3/2018

Eläköitynyt asiantuntija Satu Blomerus: "Elämälle kiitos!" s. 4

Hyvä työ - Tšihko butti -tunnustus kiteeläiselle Helena Blomerukselle s. 8

Väinö Lindbergin muistoja kärrypoluilta ja punaisilta matoilta s. 10

Kuulumisia Etelä-Pohjanmaalta s. 20

Uuden edessä

Matka uudelle työpaikalle taittuu hymyillen. Päivät ja viikot ovat edenneet hurjaa vauhtia. Uudet ihmiset, asiakokonaisuudet sekä tietojärjestelmät ammattisanastoineen ovat laittaneet aivot kovalle koetukselle, mutta hyvällä tavalla. Uni on ollut iltaisin herkässä ja jokainen päivä on tuntunut seikkailulta. Sopivasti haastetta ja roimasti mielenkiintoisia asioita, joissa saamme romaniväestön koulutustiiminä olla mukana vaikuttamassa. Koen, että olen tullut uuteen kotiin. Asiat, esineet ja yksityiskohdat etsivät toki vielä paikkaansa, mutta pikkuhiljaa hyvä tulee.

Ajankohtaisia asioita ovat muun muassa julkaisumme päätoimittajana aloittaminen, romanilasten varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen selvitystyö sekä lukion opetussuunnitelmien perusteet 2021 -työryhmään osallistuminen. Paljon on siis mahtunut ensimmäisiin kuukausiin ja päällimmäisenä tunteena on halu vaikuttaa sekä into saada työskennellä yhdessä asiantuntijoiden kanssa.

Työtoverit ja -ilmapiiri ovat yllättäneet positiivisella tavalla. Edeltäjän saappaat ovat valmistaneet kuljettavaa polkua. Koen, että tulen kuulluksi ja nähdyksi, enkä vain romanitautiani tähden. Vapaa sivistystyö ja kulttuuriryhmien koulutus -kotipesän jäsenet ovat asiansa osaavia ja olen iloinen, että meillä kaikilla on yhteinen ja kirkas päämäärä – koulutuksen kehittäminen.

Viime kevään lukijakyselyyn tuli vastauksia Latso Diives -lehden kehittämisehdotuksiin liittyen. Tulevissa numeroissa toivottiin käsiteltävän esimerkiksi nuorten syrjäytymistä sekä sitä, mihin yhteiskunnan osallisuudesta ulkopuolelle jääminen pahimmillaan saa aikaan. Lisäksi toivottiin muun muassa henkilöjuttuja laajemmalti ympäri Suomea ja että julkaisua jaettaisiin monimuotoisemmin erilaiselle yleisölle. Opetushallituksen julkaisuna aiomme jatkossakin keskittyä koulutusasioihin, mutta otamme mielellämme vastaan kehitysehdotuksia ja käsittelemme näitä yhdessä tiimin kanssa.

Ilokseni olen saanut huomata, että uudessa työssäni saan käyttää hyväkseni entistä työkokemustani ja olla mukana kehittämässä asioita, jotka parhaimmillaan vaikuttavat tavallisten ihmisten elinikäiseen oppimiseen. En lopeta ihmettelyä, vaan käytän sen edukseni uuden edessä. Kysyn kokeneemilta, uskon yhteistyön merkitykseen ja astun uuteen alkavaan vuoteen turvallisilla mielin. Ennen joulun aikaan laskeutumista aion myös edelleen ihmetellä työpuhelimeen tulevia virallisia ilmoituksia ala-aulassa odottavista vieraista. Ihmettely on voimavara ja laittaa ”pienelle paikalle”, jolta voidaan kurkottaa kohti suuria tavoitteita.

Toivotan kaikille lukijoille rauhallista joulun aikaa!
Miriam Schwartz

Latso Diives

ROMANIVÄESTÖN KOULUTUSTIIMIN TIEDOTUSLEHTI

3/2018

Toimitus

Opetushallitus
Romaniväestön koulutustiimi
PL380, 00531 Helsinki

Tilaukset ja osoitteenmuutokset

miriam.schwartz@oph.fi

Osoitteen muutoksen
yhteydessä tulee mainita
myös entinen osoite.

Päätoimittaja

Miriam Schwartz
miriam.schwartz@oph.fi

Toimittaja

Susanna Rajala
susanna.rajala@oph.fi

Ulkoasu ja taitto

Innocorp Oy
Milla Toro
milla.toro@innocorp.fi

Painopaikka

Grano Oy
ISSN 1238-4593

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSSYSTYRELSEN

1

◀ *Kannen kuva:
Satu Blomeruksen kotialbumi*

▼ *Muutoksen tuuli havisuttaa
myös historian lehtiä*

4

▲ *Eläköitynyt asiantuntija
Satu Blomerus:
"Elämälle kiitos!"*

8

▲ *Hyvä työ - Tšihko butt
-tunnustus kiteeläiselle
Helena Blomerukselle*

14

► *Kuulumisia Etelä-Pohjanmaalta:
Lapsi- ja perhetyön kehittäjä Marita
Mäntyniemi-Koivisto:
On vuoropuhelun ja
lähentymisen aika*

22

Tässä numerossa

Eläköitynyt asiantuntija Satu Blomerus:

"Elämälle kiitos!" 4

Hyvä työ - Tšihko butt -tunnustus kiteeläiselle
Helena Blomerukselle 8

Väinö Lindbergin muistoja kärrypoluilta
ja punaisilta matoilta 10

Päällikön palsta 13

Muutoksen tuuli havisuttaa myös historian lehtiä 14

Kahvikupin mittaiset terveiset
"Pyri eteenpäin ja tavoittele unelmiasi" 18

Kuulumisia Etelä-Pohjanmaalta 20

Keijo Mäntyniemi on intohimoinen urheilija 20

Lapsi- ja perhetyön kehittäjä Marita Mäntyniemi-
Koivisto: On vuoropuhelun ja lähentymisen aika 22

Sari Luoman mielestä nuoret tarvitsevat kotien
tuen koulukäyntiin; "Sitä toivoisi kaikkien pärjäävän" 24

Kansalaisopistot moniarvoisuuden asialla 26

Elämäntapana kirjoittaminen 28

Minun mielestäni 31

Ajankohtaista 32

Teksti: Susanna Rajala **Kuvat:** Satu Blomeruksen kotialbumi, Susanna Rajala

Eläköitynyt asiantuntija Satu Blomerus:

”Elämälle kiitos!”

Pienenä tyttönä Satu asui Hattulan Pelkolassa, omien sanojensa mukaan kallellaan olevassa mökissä, jota hallinnoi Loviisa-mummo. Karjalan evakkona Haparoisten kylästä Sakkolan pitäjältä tullut mummo kierteli päivät ”kaupoilla”, elättäen parhaan kykynsä mukaan perhettään. Sadun elinpiiriin kuului mummon lisäksi iso joukko lähisukulaisia ja joskus vähän kaukaisempiakin. Sadun elämä ei ollut aineellisesti turvattua, mutta sosiaalisesti rikasta.

Mummo virkkasi kävellessäänkin, ja myytävää näytti tulevan kuin itsestään. Mummoilla oli vakioasiakkaita, jotka ostivat luottomyyjältään virkattuja liinoja, lakananpitsejä, neulottuja villasukkia ja mitä milloinkin. Mummo onkin jäänyt Sadun mieleen lapsuuden keskushahmona: hän oli neuvokas ja nokkela, mutta myös vaativa. Satu kertoo, miten mummo letitti pikkutyön tukan tiukasti leteille eikä vastaan hangoiteltu, kun käsky kävi mennä joka päivä kouluun. Vuonna 1902 syntynyt mummo osasi itse lukea ja kirjoittaa, mikä

ei tuolloin kaikilta romanimummoilta luonnistunut.

Sadun elämä muuttui, kun hattulalainen opettaja, aatelisneiti halusi hänet kasvatikseen. Aatelisneidin kokemus lastenkasvatuksesta perustui opettajan näkökulmaan ja vahvaan auktoriteettiin, eikä vahvaluontoinen Satu tehnyt asiaa helpoksi. Satu siirtyi 10-vuotiaana kallellaan olevasta mökistä aivan erilaiseen maailmaan: hänen oli mahdollista käydä Hämeenlinnan tyttölyseota, soittaa viulua, harrastaa teatteria ja muutenkin elää vanhahtavien aatelisnormien

mukaista kasvattityön elämää. Vaikka kaiken piti olla hyvin, Sadulla oli ikävä ”omiaan”, mummoa, isää, siskoja ja veljiä, tättä, serkkuja, läheisiään, jotka köyhissä oloissa taistelivat jokapäiväisestä leivästään.

Viulunsoitto loppui ensin. Viuluopettaja sanoi liian usein, että ”kyl-lähän sinun pitäisi osata, kun olet ”mustalainen”. Teatteriharrastus meni paremmin, ja Satu liikkui teatterin nuorisoseurueen kanssa ulkomail-la saakka. Hämeenlinnan tyttölyseo

”Vaikka kaiken piti olla hyvin, Sadulla oli ikävä ”omiaan”, mummoa, isää, siskoja ja veljiä, tättä, serkkuja, läheisiään, jotka köyhissä oloissa taistelivat jokapäiväisestä leivästään.”

toi Sadulle paljon ystäviä pääväestöstä, ja jotkut yhteydet ovat säilyneet tähän päivään saakka. Sadun haaveena oli käydä lukio ja päästä ylioppilaaksi. Lukiota Satu suorittikin loppumetreille saakka. Ylioppilaskirjoitukset olivat käynnissä, kun henkilökohtainen kriisi kasvoi liian suureksi ja elämä repeytyi kahden identiteetin välillä. Satu valitsi romaniuden ja pukeutui perinteiseen asuun 19-vuotiaana. Vielä silloin ymmärrys ei riittänyt kahden maailman yhdistämiseen.

"Sadun haaveena oli käydä lukio ja päästä ylioppilaaksi."

Elämä vei Sadun monien mutkien kautta hanketoiminnan pariin. Mannerheimin lastensuojeluliiton hallinnoiman romanilasten koulunkäyntiä tukevan projektin aikana, keski-ikäisenä aikuisopiskelijana hän suoritti koulunkäyntiavustajan tutkinnon oppisopimuksella. Hän tuli valituksi sosiaali- ja terveysministeriön ja Vantaan kaupungin yhteisesti rahoittamaan hankkeeseen, joka koski Vantaan kaupungin romanilasten varhaiskasvatusta. Hankkeessa oli mukana monia kuntia ja yhteistyökumppaneita, joten työelämän verkottuminen jatkui. Sadun tehtävänä oli luennoida romanikulttuurista päivähoidon ja ennaltaehkäisevän terveydenhuollon henkilöstölle. Toisaalta hän esitteli päivähoitoa ja ennaltaehkäisevää terveydenhoitoa romaniperheille. Olikin aika luontevaa, että Satu haki vuonna 2006 Opetushallituksesta määräaikaisten projektisihteerin työpaikkaa.

Jo työpaikkaa hakiessaan Satu näki perusopetusprojektin toteuttamisen kauaskantoisen tärkeänä asiana. Perustan on oltava vahva, jotta sen päälle voi rakentaa. Kun panostamme alusta alkaen romanilasten koulunkäyntiin, tulevat jatko-opinnotkin

sujumaan hyvin. Romanilasten oma käsityskyky mahdollisuuksistaan opiskeluun ja itsensä kehittämiseen saa uudet ulottuvuudet. Käyttämättömät kyvyt ja voimavarat pääsevät esiin. Pienin askelin rakennamme meille romanille mahdollisuutta yhdenvertaiseen osallistumiseen yhteiskunnassa.

Satu aloitti määräaikaisena projektisihteerinä, mutta työsuhde jatkui Opetushallituksessa vakinaisena asiantuntijana vuoden 2009 alusta. Sen jälkeen on ehtinyt tapahtua paljon. Satu on osallistunut Opetushallituksessa keskeisenä asiantuntijana moniin tärkeisiin romanihankkeisiin (mm. romanioppilaiden perusopetuksen tilannekatsaus 2010-2011 ja aikuisten romanien koulutustaustaselvitys 2013-2014), perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelman perustetyöhön romanikieli ja kirjallisuus -oppimäärän osalta sekä muun muassa toiminut romanikulttuurin ohjaajan ammattitutkinnon ja erikoisammattitutkinnon tutkintotoimikunnassa. Satu on päätoimittajana usean vuoden ajan kehittänyt Opetushallituksen julkaisemaa Latso Diives -lehteä.

Kun Satu vuonna 2007 tuli Opetushallitukseen juuri varhaiskasvatuksen kokemuksellaan, onkin hieman kohtalon ivaa, että hänen eläköitymisensä tapahtuu juuri nyt, kun Opetushallituksessa on alkanut romanilasten varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen selvityksen valmistelu. Se on ensimmäinen

"Perustan on oltava vahva, jotta sen päälle voi rakentaa. Kun panostamme alusta alkaen romanilasten koulunkäyntiin, tulevat jatko-opinnotkin sujumaan hyvin. Romanilasten oma käsityskyky mahdollisuuksistaan opiskeluun ja itsensä kehittämiseen saa uudet ulottuvuudet."

läinen laatuaan, ja valmistuu vuoden 2019 lopussa.

Sadun työskentely Opetushallituksessa (2007–2018) on osunut aikaan, jolloin romaniväestön koulutustiimin työtä on leimannut integroituminen Opetushallitukseen. Romaniväestön koulutustiimi kuuluu Leena Nissilän luotsaamaan vapaa sivistystyö ja kulttuuriryhmien koulutus -yksikköön, jonka henkilöstölle Satu on tullut kovin tutuksi. Samalla romanien koulutusasiat ovat tulleet tutuiksi kai-

kille opetushallituslaisille. Hän on tehnyt tehokkaasti yhteistyötä lukuisien työryhmien kanssa, joten ystäviä Sadulla on koko Opetushallituksessa ja sen sidosryhmissä. Ystävyys varmasti jatkuu, vaikka eläkepäivät syyskuun alussa alkavat. Tekemistä eläkepäiviin Sadulla riittää perheen piirissä ja varsinkin Lukan ja Pepin mummona. ♦

Miriam Schwartz Opetushallitukseen

Opetushallituksen Vapaa sivistystyö ja kulttuuriryhmien koulutus -yksikössä on 1.9. aloittanut uusi asiantuntija Miriam Schwartz. Hänen työnkuvaansa kuuluvat eri kieli- ja kulttuuriryhmien koulutuksen kehittäminen, erityisesti romaniväestön koulutuksen sekä romanikielen ja -kulttuurin edistämiseen liittyvät tehtävät.

Miriamilla on alempi korkeakoulututkinto (B.A.) yhdysvaltalaisesta yliopistosta. Radio- ja tv-toimittajan työn lisäksi hän on toiminut mm. uravalmentajana sekä lukuisissa eurooppalaisissa projekteissa. Miriamin kielitaito tehtävään on erinomainen. Opetushallituksen asiantuntijan virkaan oli kaikkiaan 40 hakijaa. ♦

Hyvä työ - Tšihko butti

-tunnustus kiteeläiselle Helena Blomerukselle

Itä-Suomen alueellinen romanasian neuvottelukunta luovutti kiteeläiselle Helena Blomerukselle Hyvä työ - Tšihko butti -tunnuksen 18.6.2018. Tunnustuksen ja palkitsemisen perusteena oli Helena Blomeruksen urauurtava työ romanien ja valtaväestön keskuudessa Kiteellä. Helena työskenteli 42 vuotta Kiteen kunnan vanhuspalveluissa ja ikääntyvien parissa. Helena Blomerus on henkilökohtaisella panoksellaan ja positiivisella asenteellaan madaltanut kulttuurisia eroja ja rakentanut myönteistä romanikuvaa niin työyhteisössään kuin asuinkunnassaan. Hän on myös toiminut hyvänä esimerkkinä nuoremmille romaneille koulutuksen ja työuran merkityksestä oman elämän rakentamisessa.

Tällä hetkellä jo ansaitusti eläkkeellä oleva Helena Blomerus on tehnyt yli 40 vuotta töitä Kiteellä lähiavustajana vanhusten hoidossa. Siitä muistona ovat myös ansiomerkit ja tunnustukset, kuten hopeinen ansiomerkki 20-vuotisesta ansiokkaasta työstä sekä kultainen ansiomerkki 40-vuotisesta työstä kunnallishallinnon hyväksi.

Blomerus aloitti vakinaisen työuransa syksyllä 1975 ja on kiitollinen, että Kiteen kunta antoi hänelle tämän mahdollisuuden. ”Siinä tuli itselle sellainen olo, että nyt saan näyttää ja tehdä työni hyvin. Olen aina ajatellut, että haluan omalta osaltani auttaa yhteiskuntaa, maksaa veroja ja olla esimerkillinen. Koen, että minuun luotettiin ja sain olla ohjaamassa toisiakin työhön liittyvissä asioissa. Työpaikalla minulla oli ihan samat säännöt ja velvollisuudet kuin muillakin työnteki-

jöillä; mm. työpaikalla käytettiin työ-asua, vapaa-ajalla romanipukua. Olen omalla käytökselläni pyrkinyt raivamaan tietä toisille romaneille, murtamaan ennakkoluuloja, että myös muiden olisi helpompi tehdä töitä.”

”Kun on työelämässä niin omakin ajattelumaailma muuttuu. Osaa katsoa asioita eri kantilta. Työ antaa elämään rytmin, se on tärkeää”, Blomerus jatkaa. ”Hyvä ilmapiiri ja työn mukavuus ovat auttaneet jaksamaan. Vaikka työni oli raskasta vuorotyötä, se oli kuitenkin monipuolista ja vaihtelevaa, laajamittaista ihmisten kohtaamista. Olin osa työyhteisöä, minun velvollisuuteni oli hoitaa hommani. Tottakai joskus väsytti, mutta ei sitä ajatellut sen tarkemmin. Piti vain vastuullisesti hoitaa työnsä.”

”Rasismia tai syrjintää en ole joutunut urani aikana kokemaan; joskus sellaisia tilanteita saattoi tulla työpai-

kan ulkopuolelta esimerkiksi vanhus-ten sukulaisilta, mutta työnantajat ja työkaverit tukivat minua. Olen kuitenkin sitä mieltä, että pienistä ei kannata välittää. Pitää olla itse avoin ja pyrkiä tulemaan ihmisten kanssa toimeen.”

Eläkkeellä Helena Blomerus on ollut tammikuusta 2018 alkaen, mutta sijaisuuksia hän on luvannut tehdä entisellä työpaikallaan aina tarvittaessa. Työelämässä syntyneet ihmissuhteet ovat säilyneet ja työurasta on positiivinen muisto.

”Haluan vielä sanoa romaninuurille, että kannattaa opiskella ja etsiä sellainen ala, jossa viihtyy. Se motivoi ja auttaa jaksamaan työssä. Ennen kaikkea työllä voi elättää itsensä ja perheensä, mutta se antaa myös paljon muuta sisältöä elämään.” ♦

Väinö Lindbergin muistoja kärrypoluilta ja punaisilta matoilta

Viime kesän romanikielen kesäkoulussa oli mahdollisuus kuulla kahtena päivänä sosiaalineuvos Väinö Lindbergin muistoja pitkän elämän varrelta. Väinö kertoi Punkaharjulla Suomen romanien historiasta yleisestikin, mutta erityisesti hän suodatti kuvauksia oman elämänsä tapahtumien kautta. Artikkelissa on nostettu esille muutama asia Punkaharjulla kerrotusta sekä käytetty lisäksi lähteenä Väinö Lindbergin ja Tuovi Putkosen kirjaa Kärrypoluilta punaisille matoille (Suomalaisen Kirjallisuuden Seura, 2012).

Kuka teistä on lukenut kirjani Kärrypölyiltä punaisille matoille?, kysyi Väinö Lindberg yleisöltään Itä-Karjalan kansanopiston luentosalissa. - Tuossa kirjassa olen tuonut esille tuntemukseni, joita koin Kihniön pakkotyöleirillä. Uusi sosiaalilaki oli tullut voimaan 1936. Se sisälsi myöskin irtolaisuuslain. Laki sai vaikutteita sen aikaisesta poliittisesta ilmapiiristä, kuten kansallissosialismista. Isäni oli mennyt veljensä kanssa Tampereen markkinoille. Heidän olisi jo pitänyt tulla sieltä, kun ruvettiin ihmettelemään, missä he ovat ja mitä on tapahtunut. Selvisi, että useita mustalaismiehiä oli otettu kiinni markkinoilla. Saimme sitten tietää, missä miehet olivat. Kaikki olivat vangittuina Tampereella. Siellä oli poliisin yksikkö, josta ihmiset vietiin pakkotyöleirille. Vanhurskaan äitini ja Otto-veljeni kanssa menimme sitten Tampereelle. Lapsen mieleen jäi, että poliisi antoi meidän mennä putkaan, äiti-vainaa laittoi esiliinansa lattialle ja siinä me nukuimme. Siellä saimme tietää, että miehet oli jo viety Kihniölle. Siellä oli myös muita kuin mustalaisia. Miehet käänisivät suolla turvetta. Heidät tuotiin sellaisella pikkuisella junalla määrättyyn paikkaan. Kaikkein kurjinta oli, että siellä oli piikkilanka-aita. Isä-vainaa otti minut jalkojensa väliin ja halusi omalta lautaseltaan syöttää ruokansa minulle, mutta siinä seisoj kaajo, joka komensi, että ”täällä ei kakaroita ruokita, syö se itse, että jaksat kuokkia”.

Aitonevan pakkotyöleiriltä Väinön mieleen ”jäi eräs syvä eriarvoisuuden ja epäoikeudenmukaisuuden kokemus. Isän veljenpoika Valde Lindeman oli haavoittunut sodassa. Hän tuli toipilaslomalla Aitonevalle tapaamaan perhettään. Hänen isänsä oli syyttömänä vankina pakkotyöleirillä kolme metriä korkean piikkilanka-aidan takana, ja isänmaata puolustamassa ollut haavoittunut poika seisoj siteissään aidan toisella puolella.” (Lindgren & Putkonen, s. 19)

- Sota loppui 1945. Suomalainen yhteiskunta oli täysin hajallaan. Karjalan evakkoina tuli yli 400 000 ihmistä, joita jouduttiin sijoittamaan tänne Suomeen. Karjalan kaaleet toivat tullessaan ihan toisenlaisen kulttuurin. Karjalassa oli ollut suuret mustalaisyhteisöt, kaupungeissa kuten Viipuri, Sortavala ja Käkisalmi. Romanisuvut olivat keskittyneet näihin. Olen taidehistorialliselle korkeakoululle tehnyt selvityksen Åkerlundin Valfridin kanssa, jossa käsiteltiin nimenomaan määrättyä käsityöperinnettä, jonka karjalaiset kaaleet toivat tullessaan. Se käsityöperinne oli sellaista, jota oli helppo kuljettaa mukanaan, raaka-aineet eivät vieneet tilaa, oli peltiastioita, vispilöitä, kuparipannuja. Kaaleet toivat myöskin tullessaan toisenlaisen hautaisperinteen. Me käytämme siitä nyt nimitystä valvojaiset, mutta se tuli ortodokseilta. Ortodoksisuus toi myös aivan toisenlaisen naisten käsityöperinteen. Älkää kuitenkaan kuvitelko, että mustalaisten oli ollut helppo kohdata toisiaan. Evakot hakivat omaa paikkaansa, heitä sijoitettiin määrättyihin paikkoihin alueittain. Tuhat romanit tulivat Karjalasta ja täällä oli 3 000 ennestään. Ei näiden ollut helppo kohdata. Tästä ei kauhean paljon yleensä puhuta.

- 1950-luvulla hyvin suuri osa karjalaisista kaaleista muutti Helsingin liepeille. Muun muassa Mäkkylään ja Malmille syntyi oma yhteisönsä. Kun ajattelette 50-lukua, se oli suurta jälleenrakentamisen aikaa. Vuonna 1952 Helsingissä oli olympialaiset ja Helsinkiä rakennettiin valtavasti. Mäkkylästä romanimiehet kävivät töissä. Silloin valettiin rakennuksia betonista ja betonia piti kastella. Heräsit siis aamulla, nousit teltasta, pistit priimukseen valkean, pesit kasvosi, ja lähdit teltasta töihin. Täällä syntyiikin merkittävä yhteisö. Ne aktivistit, jotka rupesivat vaatimaan asioita, ne olivatkin karjalaisia kaaleita. Viipurissa oli ollut jo kunnallispolitiikassa mustalaisia.

- Te olette varmaan kuulleet puhuttavan Nikkisestä. Ferdinand Nikkinen oli hyvin aktiivinen henki-

lö. Minulla oli mahdollisuus tuntea hänet. Hän hyökkäsi sitä vastaan, että mustalaiset eivät tarvitse hengellistä julistusta, vaan mahdollisuudet kouluttautumiseen ja työelämään. Hän oli hiljainen vaikuttaja. Muistan häntä suurella kunnioituksella. Ferdinand Nikkinen oli kouluja käynyt romani-taustainen maalaistalon poika Savosta. Helsingissä hän toimi äänenmuodostuksen opettajana. 1946 Nikkinen oli kerännyt romaneilta 346 allekirjoitusta, eri puolilta Suomea, ja hän perusti ensimmäisen romanijärjestön, jonka nimi oli Romanengo Staggos. Se otti asiakseen tiedottaa romaneille, että romaniväestöön kuuluvat saivat lunastaa rintamamiestiloja. Tiedän joitakin romaniperheitä, jotka käyttivät tätä hyväkseen. Mikään muu tahoa, esimerkiksi Sotaveteraaniliitto, ei huolehtinut tiedottamisesta romaneille.

- Vuonna 1953 Romanengo Staggos lähestyi Kirkkohallitusta. Järjestö pyysi, ettei papinkirjoihin enää jatkossa merkittäisi ”romani” tai ”mustalainen”, koska se ei ollut ammatti. Kirjeeseen ei vastattu. Järjestö lähetti kuitenkin uuden kirjeen Kirkkohallitukselle, jossa se huomautti, että mainittu merkintä oli vastoin Suomen perustuslakia. Kirkkohallitukselta tuli nopeasti vastaus, jossa se kertoi lähettäneensä kaikille seurakunnille tiedonannon, että merkintä oli lainvastainen. Oli merkittävää, että aloite tuli romaneilta itseltään. Romanengo Staggos oli todella edistyskellinen.

- Me emme saa yksin mitään aikaan. Meidän täytyy löytää rakentava yhteistyö, eikä nähdä toinen toisiamme kilpailijoina. Meidän täytyy muistuttaa kaajeita siitä, että me ollaan suomalaisia. Jokainen erillistoimenpide lisää aina kuilua kaaleitten ja valtaväestön välillä. Meillä on kaikki perustuslailliset oikeudet. Meillä on kaikki se, mitä tarvitaan. Meidän täytyy kasvaa henkilökohtaiseen vastuuseen. Ratkaisu yhdenvertaisuuteen on poliittinen vastuu. On aika herätä poliittisen vastuuseen. Poliittiset päätöksentekijät ovat vastuussa siitä, että yhdenvertaisuus toteutuu. ♦

Tekstin on koonnut

Susanna Rajala.

Kuvat: Susanna Rajala

Henry Hedmanin kirjoittama puhe Väinö Lindbergille,
Väinö Lindberg -seminaari Säätytalolla Helsingissä 11.4.2018.

Väinö buut baht Tumenge mo huupako ta hlehtako ringata.

Tume hin butvares loonade iek upinsardo dekakiiro filmesko Hietasesko phenniba
”Naaha me na džaanidom sar tšihko džeeno me horttas som”.

Aka diivesko juula sikila sar veerime ta pattime komunis Tume san Väinö. Tume hin
tšerdal harhal butti kaalengo haal aro sosiaalo, religiaano ta politikaano fieldi. Doi
hin aahtas buut butti ta naa alti tume naa liine dotta paargiba. Douva hin butvares
sar Virolainen hin phenjas, te buut hin kvistako kakjibongiire bi kutti kahtengo
raavibongiire.

Hin tšihko minsaven ajasave komuja koon hin tšerde botnosko butti kaalenge sar
Viljo Koivisto, Viljo Mäntyniemi, Aleka Stobin, Voitto Ahlgren ta Tume Väinö
Lindberg. Meen vauren hin lokiide staaaven aro doolengo fieri ta paalal.

Mange Tume hin aahte maal kooneha me hin vojudam vandurven aro vaure
themmengo baro konferensia te rakkaven kaalengo saakenna sar aro Bratislava,
Trondheim, Pariisis ta panna aro vaure themme kai me hin rakkadom kaalengo
deulikaane saakenna ta savo butti Fintiko khangarja tšeerena kaalengo maħkar.

Tume hin mango tšihko naaluno merknos sar tšekkar ne mote mukkes nikki freestiba
ta haagiba.

Alti ka me hin dikjom Tume, nii ame sam rakkade romanes maħkar meen. Douva
tšimb Tume hajuvena rakkaven horttas tšihkas ta dooleske me rikkavaa dauva rakkiba
mo iega tšimbaha.

Buut baht ta langħto dživiba Tumenge Väinö ta Deevelesko baro singlima!

Jatkuvasta oppimisesta potkua työelämään

Työelämä on murroksessa. Keskusteltaessa työn muutoksesta painottuvat usein digitalisaatioon ja automatisaatioon liittyvät näkökulmat. Välähdyksiä tulevaisuudesta -raportin (Sitra 2017) mukaan tulevaisuuden työidentiteetin elementtejä ovat kuitenkin ennen kaikkea kyky nähdä mahdollisuuksia ja rohkeus tarttua niihin. Lisäksi tarvitaan kykyä lukea tulevaa ja päätellä, mitä osaamista tarvitaan.

Työn murroksen myötä tarvitaan myös uutta oppimista. Olemme jo pitkään puhuneet *elinikäisestä oppimisesta*, jonka mukaan ihminen oppii uusia asioita koko elämänsä ajan. Tällä hetkellä käytetään yhä enemmän käsitettä jatkuva oppiminen, joka kuvaa paremmin sitä, että oppiminen ei pääty tutkintoon, vaan se sulautuu lisäksi myös sekä työhön että arkeen. Jokainen voi oppia lisää yhdistämällä työstä saadun kokemuksensa teorian tietoon, saamalla lisäoppia vertaisilta, yhteistyössä muiden kanssa erilaisissa verkostoissa sekä kouluttautumalla lisää. Lisäksi internet tuo lukuisia mahdollisuuksia täydentää osaamista.

Jatkuvan oppimisen kannalta on tärkeää, että perustaidot ovat hallussa. Pelkästään tiedonhaussa tarvitaan digitaalisia taitoja. Opetushallitus myöntää syksyllä 2018 vapaan sivistystyön oppilaitoksille eli kansanopistoille, kansalaisopistoille, kesäyliopistoille ja opintokeskuksille ylimääräistä valtionavustusta koulutuksiin, jotka parantavat heikkojen perustaitojen varassa olevien aikuisten osaamista sekä vahvistavat heidän digitaalisia taitojaan. Avustushaku on osa opetus- ja kulttuuri-

ministeriön digiaikakauden taidot-ohjelmaa.

Aikuisilla on mahdollisuus vahvistaa perustaitojaan myös aikuisten perusopetuksessa, joka on tarkoitettu ensisijaisesti niille aikuisille, jotka ovat eri syistä keskeyttäneet peruskoulunsa nuorena. Aikuisten perusopetuksen oppimäärän suorittaminen on mahdollista, jos ei ole ollut oppivelvollisuusikäisenä mahdollisuutta tai kypsyttää suorittaa perusopetusta loppuun. Lisäksi aikuisten perusopetuksessa voi opiskella tiettyjä oppiaineita, jos on tarve täydentää perusopetuksen tutkintoa, saada tarvittavia opiskeluvalmiuksia opintojen jatkamiseen toisella asteella tai korottaa oppiaineiden arvosanoja.

Uudistettu aikuisten perusopetus on aiempaa joustavampi ja se huomioi kaiken aiemmin opitun. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen opiskelusuunnitelma, joka rakennetaan sen mukaan, millaisia opintoja opiskelija tarvitsee, jotta hän pääsee opiskelutavoitteeseensa. Aiemmin opitua on mahdollista tunnistaa ja hyväksilukea osaksi aikuisten perusopetuksen oppimäärää. Lisäksi uusi aikuisten perusopetus sisältää enemmän mahdollisuuksia sisällyttää perusopetuksen opintoihin työelämään tutustumista ja valinnaisia ammatillisia opintoja.

Mistä aikuinen löytää motivaation ja kiinnostuksen jatkuvaan oppimiseen? Yleensä motivaatiota oppimiseen löytyy, kun huomaa, että uusista taidoista on hyötyä ja niitä pääsee käyttämään. Uuteen työhön tai koulutukseen on helpompi tarttua ja hakeutua, kun omat taidot ovat ajan tasalla.

Myös omiin työyhteisötaitoihin kannattaa panostaa. Työyhteisöt ovat muuttuneet ja muuttuvat koko ajan yhdessäohjautuvammiksi. Jokainen on vastuussa oman työpanoksensa lisäksi myös siitä, että koko tiimi pääsee parhaimpaansa ja voi hyvin. Kun työyhteisöillä ei ole enää samanlaisia auktoriteettiin perustuvia vahvoja valtarakenteita kuin aikaisemmin, tulee luottamus yhteisössä ansaita joka päivä sekä työntekijöiden että esimiesasemassa olevien. Tämä vaatii omien työyhteisötaitojen jatkuva arviointia. On hyvä kysyä itseltään säännöllisesti, olenko työyhteisöni innostaja vai ankeuttaja?

Jatkuvan oppimisen avulla voi parantaa myös omia työyhteisötaitojaan. Työyhteisötaitoihin kuuluvat muun muassa oman ja toisten roolin ymmärtäminen, viestintä- ja vuorovaikutustaidot sekä itsensä johtamisen taidot. Työyhteisötaidot tarkoittavat ennen kaikkea ammattimaista työotetta, auttamishalua, myönteistä asennetta sekä kykyä toimia työyhteisössä rakentavalla tavalla esimiestä ja työtovereita tukien. Kun työyhteisötaidot ovat hallussa, työn tekeminen on mukavampaa ja sujuvampaa. Tällöin työssä kokee yleensä myös työn iloa. ♦

Leena Nissilä

Kirjoittaja on opetusneuvos ja yksikön päällikkö Opetushallituksessa.

Teksti: Nikolas Virtanen **Kuva:** Susanna Rajala

Muutoksen tuuli **havisuttaa myös historian lehtiä**

“Fight fire with fire!”, huutaa historian opiskelija Nikolas Virtanen lähtiessään taistoon yleistyksiä vastaan yleistyksillä. Amatöörijalkapalloilija ja vannoutunut tuulimyllyjä vastaan taistelija on päässyt Opetushallituksen romaniväestön koulutustiimin harjoittelijana tutustumaan virkamiesten arkeen sekä institutionaaliseen vähemmistötyöhön.

Muutos on tämän päivän sana, sanoo Nikolas yliopistolta valmistumisen häämötäessä ja Satu Blomeruksen eläköityessä. Tässä kirjoituksessaan tuleva historian opettaja pohtii muutosta historian näkökulmasta. Voiko historiaa muuttaa ja miksi kukaan haluaisi sitä muuttaa? Voiko yksilön tai yhteisön identiteetti pohjautua historiaan, jos se on luonteeltaan kuin muovailuvahaa?

Mitä historia on – ja mitä se ei ole?

Jokaisella meistä on jonkinlainen yhteys, ymmärrys sekä suhde historiaan. Koulussa opiskellaan historiaa, kirjat ja elokuvat inspiroituvat historiasta ja lauloipa J. Karjalainenkin menneestä miehestä. Joku lukee Iltsanomien vuosittaisen Talvisota-liitteen, joku ahmii Thukydides-tä aamupalaksi ja joku pelaa uusinta Call of Dutyä. ”Historia perustuu faktoihin”, julisti vanha tupakaverini armeijan kurkkusalaateissa käytyään yhden valinnaisen kursin historiaa lukiossa. Wikipedian tiedot menneisyydestä olivat muka-kaikkietäville kaverilleni tuttuja, mutta valitetta-

vasti historian aito olemus oli jäänyt miehelle mysteeriksi.

Kun halvan tv-dokumentin juontaja takoo historiallisia faktoja ruudulle tai elämäänsä kyllästynyt opettaja luettelee ensimmäisen maailmansodan vaiheita ja syitä ranskalaisilla viivoilla, jotain oleellista katoaa historian olemuksesta. Historia ei ole luonnontiede, jota ohjaisi tarkasti määritellyt lainalaisuudet tai kiistattomat syy-seuraussuhteet. Historia on aina ihmisen tekemää ja inhimillistä.

Historia ja menneisyys mielletään usein samaksi asiaksi, eritoten arkikielessä, vaikka todellisuudessa näin ei olekaan. Menneisyys on sitä, mitä tapahtui eilen, viime vuonna tai

edellisellä vuosituhannella. Menneisyys viittaa aikaisempaan, menneeseen aikaan – ihmisiin ja yhteiskuntiin jotka elivät ennen ja tapahtumiin jotka tapahtuivat silloin. Menneisyyttä ei voi muuttaa eikä kenenkään kristallipallo näe menneeseen, mutta voimme silti yrittää tulkita sitä. Historia on juuri tätä; inhimillinen yrityksemme jäsentää, luokitella, selittää ja ymmärtää menneisyyttä. Historioitsija katsoo menneisyyttä lähteiden kautta, joita tutkittuaan hän kirjoittaa oman näkemyksensä menneestä.

Sanotaan, että jos menneisyys on kuin suuri pimeä huone, lähteet ovat

kuin pieniä kynttilöitä huoneessa. Kynttilöiden avulla pystymme hahmottamaan pieniä, satunnaisia osia huoneesta. Huone on kuitenkin liian suuri ja pimeä jotta pystyisimme varmasti sanomaan mitä siellä on tai edes hahmottamaan jonkinlaisia kokonaiskuvaa. Varmaa on vain se, että huoneessa on jotain ja se, että jokainen näkee sen kynttilänvalossa eri tavalla.

Historian ja menneisyyden ero saattaa tuntua pieneltä, mutta todellisuudessa sen merkitystä ei voi korostaa liikaa. Siinä missä menneisytydessä asiat tapahtuivat vain yhdellä tavalla eikä sitä voi muuttaa, historia on monitulkintaista sekä muovailtavaa. Historioitsija pyrkii täydelliseen objektiivisuuteen – puolueettomuuteen – tulkinnoissaan, tässä kuitenkin ikinä onnistumatta. Historioitsija punoo lähteensä yhteen ja kirjoittaa niihin pohjautuen oman näkemyksensä tapahtumien kuluista. Jokainen historioitsija kirjoittaa siis oman tarinansa, tai narratiivin, johon jää pakostakin vahva kirjoittajan kynän jälki. Historioitsija kirjoittaa aina narratiivinsa menneestä omista kokemuksistaan ja asenteistaan käsin.

"Historian ja menneisyyden ero saattaa tuntua pieneltä, mutta todellisuudessa sen merkitystä ei voi korostaa liikaa. Siinä missä menneisytydessä asiat tapahtuivat vain yhdellä tavalla eikä sitä voi muuttaa, historia on monitulkintaista sekä muovailtavaa."

Historioitsija kirjoittaa narratiivejaan omassa ajassaan, osana omaa historiallista kontekstiaan. Kunkin het-

ken akateemisen ja historian kirjoittamisen trendit vaikuttavat omilta osiltaan historiankirjoitukseen, aivan kuten yleisempi yhteiskunnallinen tilannekin. Näin esimerkiksi marxilainen näkemys, jossa menneisyys nähdään materialistisena talouden ja työläisten riiston moottoroimana, syntyi aikana jolloin teollinen vallankumous ja kapitalismi olivat radikaalisti muuttaneet yhteiskuntaa läpi Euroopan. Postkolonialistinen suuntaus syntyi toisen maailmansodan jälkeen siirtomaavaltien lahotessa käsiin. Ilmasto historian suosio on kasvanut viime vuosikymmeninä ilmastotietoisuuden ja vihreiden arvojen levitessä, ja sukupuolihistoria on yksi aikamme historiankirjoituksen trendeistä jotka seuraavat vahvasti yhteiskunnallisia muutoksia.

Historian käyttö ja väärinkäyttö

Menneisyys on aina kiehtonut ihmistä – jo kauan ennen kirjoitustaidon ilmentymistä. Tarinat menneestä kiersivät suusta suuhun ja sukupolvelta toiselle. Tarinat kietoutuivat pitkälti myyttisten jumaltarujen tai eepisten esi-isien ympärille, mistä niin Ilias ja Odysseia kuin Kalevalankin runot ovat oivia esimerkkejä. Näitä tarinoita ja runoja kerrottiin totta kai myös viihdetarkoituksessa, mutta niillä oli myös tärkeä opettavainen tehtävä. Ne saattoivat opettaa jälkipolvet pelkäämään varallisia paikkoja, kuten pimeää aarniometsää tai avomerta. Yhteisö saattoi luoda kuuluvuuden tunnetta yhteisillä myyttisillä sankareillaan, yksilöille tarinat tarjosivat eksistenttialistista ymmärrystä ja toivoa vaikean ja järjettömän ihmiskokemuksen ympärille.

Pian kirjoitustaidon leviämisen jälkeen myös eri yhteiskuntien valtaapitävät huomasivat menneisyyden merkityksen, ja siitä tuli poliittinen ase hallitsijoille. Muinaisen Assyrian kuninkaiden kirjurit kirjoittivat ja keksivät toinen toistaan mahtipontisempia urotekoja hallitsijalleen, ja babylonilaiset kuninkaat oikeuttivat valtansa sukujuurillaan, jotka usein ulottuivat aina myyttisiin sankareihin

tai jumaliin asti. Näin jo tuhansia vuosia sitten menneisyyttä tulkittiin tarkoituksenmukaisesti ja luotiin oma historia pönkittämään hallitsijoiden asemaa.

Perinnöllinen monarkia, joka oli Euroopan levinnein valtiomuoto keskiajalla, tukeutui myös ajatukseen menneisyydestä nykyhetken oikeuttajana: "koska isäni oli eilen kuninkas, minä olen tänään." Historiaa ja uskontoa (kuninkaan jumalallinen oikeutus) yhdistettiin kattavan ja täydellisen auktoriteetin luomiseksi. Menneisyydestä löydettiin syyt ja oikeutus nykyhetken valalle ja epätasa-arvolle. Mutta menneisyyden uudelleenkirjoittaminen ei ole millään tavalla kuollut ilmiö. Intian nationalistit suoltavat yhä tänä päivänä lähinnä naurettavia tarinoita historiastaan, Pohjois-Korean oppikirjat kertovat tarinoita diktatuurin olemattomista sotilaallisista urotoista ja Venäjä kirjoittaa Krimin niemimaan historiaa venäläisemmäksi.

Nykyvuotoiset kansallisvaltiot syntyivät 1800-luvun Euroopassa. Kuningaskuntien pikkuhiljaa väistämässä näiden valtioiden tieltä, tarvittiin uusi keino yhdistää kansaa ja oikeuttaa heidän valtiollinen hallitseminen. Valtioiden ympärille tuli rakentaa kuvitteellinen yhteisö, joka uskoi yhdessä omaan olemassaolonsa. 1800-luvulla Italian yhdistymistä ajaneen ajattelija Massimo d'Azeglion sanoin "Italia on tehty, nyt täytyy tehdä italialaiset".

Sama kuvitteellinen yhteisö luotiin myös nykyisen Suomen alueel-

"Historiaa voi tietenkin muuttaa myös ”hyvään” suuntaan. ”Hyvällä” tarkoitan sitä, että muutos ei aina liity valtaeliitin oikeutuspyrkimyksiin tai kansallisiin ihanteisiin."

le. Suhteellisen suuren maantieteellisen alueen asukeille keksittiin ja seipetettiin heitä yhdistäviä asioita. Luotiin yhteinen kieli lounaissuomalaisen murteen pohjalta, kansallishymni ja -laulu. Luotiin yhteinen historia; yhteinen, kaukainen ja myyttinen menneisyys Kalevalaisine sankareineen; sitten yhteinen realistinen ihannemenneisyys, jossa sisukkaat suomalaiset raatoivat valittamatta raa'assa mutta kauniissa metsä- ja maalaisidyllissä. Lopuksi luotiin kaikkia yhdistävä yhteinen vihollinen, venäläiset, jotka puettiin isonvihan aikaisten kasakoiden asusteisiin ja esiteltiin väkivaltaisina ja barbaarisina riistäjinä. Tätä tarinaa oli helppo ammentaa talvisodan aikana, sillä kaikki 'talvisodan myyttiin' vaadittavat nationalistiset elementit olivat jo olemassa.

Kansallisvaltiot ovat vain yksi keino järjestää hallintoa ja valtaa, ja sen edellyttämä nationalismi tai kansallismielisyys vain yksi keino luoda kuvitteellinen yhteys sen jäsenten välille. Historiantutkimuksessa nationalismi on vain yksi aate muiden joukossa ja sitä tuleeikin sellaisena tutkia. Kansallisaatteen merkitystä ei myöskään voi

kieltää, ja keinotekoisesta pohjastaan huolimatta sen merkitystä yksilölle ei voi eikä saa vähätellä.

Muutos on myös mahdollisuus

Historiaa voi tietenkin muuttaa myös ”hyvään” suuntaan. ”Hyvällä” tarkoitan sitä, että muutos ei aina liity valtaeliitin oikeutuspyrkimyksiin tai kansallisiin ihanteisiin. Nykypäivän historiantutkimus ei enää keskity historian valkoisiin ”suurmiehiin”, jotka omilla vaikuttavilla teoillaan yksin muuttivat maailmaa. Muinaisen Lähi-Idän tutkimus ei keskity enää Nebukadnessarin kaltaisten kuninkaiden urotöihin eikä talvisodan tutkimus Mannerheimin strategiaan puolustusvoittoihin. Tämä heijastuu myös kouluhistoriaan, jossa pohditaan yhä enemmän tavallisten ihmisten elämää lähteiden välityksellä. Naiset ja vähemmistöt ovat saaneet enemmän näkyvyyttä, kun nationalistiset ihanteet katoavat tutkimuksesta ja oppikirjoista. Ilmastohistoria pohtii ihmisen suhdetta luontoon ennen ja nykyään. Uudet ja erilaiset tarinat menneestä kiinnostavat ihmisiä.

Ilman tarinoita ja narratiivia menneisyys on vain mennyttä – se on kaukaista, outoa, epäoleellista sekä suoraan sanottuna tylsää. Historioitsijat kirjoittavat menneestä tiettyjen, Herodotokselta perittyjen perinteiden, metodien ja tieteellisten lähtökohtien pohjalta. Menneisyyden tutkiminen ei kuitenkaan ole eksklusiivista eikä akateemikoille varattua huvia, vaan kuka tahansa voi kirjoittaa narratiiveja ja tarinoita menneestä – eli historiaa. Historiaa voikin siis kirjoittaa puhtaasti, ihmillisen tai tieteellisen mielenkiinnon vuoksi tai sitä voi kirjoittaa poliittisiin tai muihin ei-toivottuihin tarkoituksiin.

Mennyttä ei voi muuttaa mutta historiaa voi, varsin helposti, uskottavasti ja joskus oikeutetusti. Identiteetin etsimiseen ja löytämiseen historia tarjoaa siis niin mahdollisuuksia kuin sudenkuoppiakin. Jos paikkaa historiassa ei ole, se täytyy kirjoittaa itse. Kun kirjoitus tapahtuu oppiaineen mukaisin perintein tieteelliseltä pohjalta, historia on valmis muuttamaan. ♦

Juttusarjassa tapaamme yhteiskunnallisia vaikuttajia kahvilla. Kahvittelun lomassa keskustellaan ohikulkeva hetki tekemisestä, tahtomisesta ja elämästä.

Teksti: Miriam Schwartz **Kuva:** Tarja Sirkiä

"Pyri eteenpäin ja tavoittele unelmiasi"

Minna Karhunen on tehnyt mittavan työuran vaikuttajana ja johtamisen ammattilaisena. Viime vuodet hän on toiminut Etelä-Suomen aluehallintoviraston ylijohtajana. Laaja-alaisesta vaikuttamis- ja johtamistyöstään tunnettu nainen käynnisti romaneille suunnatun mentorointihankkeen keväällä 2018.

Etelä-Suomen aluehallintoviraston aulassa tapaan tyylikkään naisen. Määrätietoisten askelten takana on vaikuttaja, jonka olemuksessa voi nähdä vivahduksen rock-henkeä. Minnasta kuvastuu terve itseluottamus. Hän johdattaa minut viraston toimistotiloihin ja kahvilan kohdalla nainen vaihtaa tuttavallisesti kuulumisia keittiöhenkilökunnan kanssa. Toimistoon saavuttuamme istumme kahvikupposten äärelle.

– Olen johtamisen ammattilainen. Työni avulla tahdon varmistaa, että työntekijöilläni on parhaat mahdollisuudet saavuttaa tuloksia. Haluan, että oikeat ihmiset ovat oikeissa paikoissa ja kokevat työyhteisön hyväksi, Minna aloittaa.

Naisen silmät ovat eloiset ja ystävälliset. Hänen äänensä on lämmin, mutta päättäväinen. Olemme istuneet kahvikupposten äärellä vasta pari minuuttia ja Karhunen menee suoraan asiaan. Minna on koulutukseltaan hallintotieteen maisteri, mutta on aloittanut työuransa toimittajana. Hän on toiminut myös kaksi kautta kansanedustajana sekä kuntahallinnossa vuosien ajan.

– Työelämässä tavoitteenani on puuttua epäkohtiin ja edistää suomalaisten perusoikeuksien toteutu-

mista. Mutta kuka toisaalta on Minna Karhunen? Olen aikuinen nainen, kahden aikuisen lapsen äiti sekä hyvin vahvasti partiolainen. Koulutan partiojohtajia ja rakastan olla tekemisissä ihmisten kanssa, nainen summaa hymy kasvoillaan.

– Minun intohimonani oli saada vaikuttaa asioihin. Huomasin, että romanien kohtelu on monilla eri osa-alueilla epätasa-arvoista. En päässyt asiasta yli. Kohtasin ihmisiä, jotka eivät päässeet eteenpäin työelämässä vain romaninimensä tähden. Tässä tilanteessa aloin miettimään, että mitä voisin omalta osaltani tehdä asian hyväksi, Minna sanoo ja sipaisee hiuksiaan korvan taakse.

Minna maistaa kahviaan ja kertoo, että hänen tarinansa on suomalaisen keskivertoisen työläisperheen tyttären kasvutarina. Hänellä oli mahdollisuudet opiskella ja hakea töitä, jotka kiinnostivat. Mikään ei ollut esteenä unelmien tavoittelussa.

– Vanhempani usein miettivät, että mitä työstä vielä tulee, Minna nauraa hersyvästi.

Mutkien kautta kohti unelmia

Minna Karhunen aloitti toimittajana ja jatkoi tämän vaiheen jälkeen kaksi kautta kansanedustajan tehtävissä. –

Tein asioita hieman eri järjestyksessä, kuin useimmat. Aloitin työuran, sitten perustin perheen ja vasta tämän jälkeen lähdin opiskelemaan. Asioita voi tehdä monella tavalla ja opiskelujen jälkeen työskentelin kuntahallinnossa hyvin pitkään. Olen saanut tehdä hyvin erilaisia asioita ja ympärilläni on ollut ihmisiä, jotka ovat luottaneet minuun, Minna sanoo ja oikaisee asentoaan.

– Aina tie ei kuitenkaan ole ollut helppo. Elämässäni oli 15 vuotta siten vaihe, kun vaadin itseltäni jatkuvasti liikaa. Tämä johti siihen, että sairastuin keskivaikeaan masennukseen. Olin suorittanut kahdessa vuodessa korkeakoulututkinnon, toiminut hallituksen puheenjohtajana ja hoidin kahta pientä lasta. Tuli päivä, kun en enää jaksanut. Työstämällä asioita ja löytämällä työkaluja kuntouduin. Uskon, että kertomalla näistäkin elämänvaiheista, olen voinut rohkaista ihmisiä uskomaan parempaan huomiseen, Minna toteaa ja katsoo kaukaisuuteen.

Naisesta huokuva voima ja lämpö ovat samanaikaisuudessaan häkellyttäviä. Minna nousee ottamaan toista kahvikupillista ja huomaan, että terveisistä on tulossa tällä kertaa kahden kupillisen mittaiset.

Mentorointia ihmisten tueksi

Minna Karhunen käynnisti keväällä 2018 mentorointihankkeen romaniväestön tukemiseksi. Hän on koonnut laajan verkoston omien tuttaviansa kautta mentoreista, jotka haluavat olla tukemassa romaneja unelmiensa tavoittelussa. – Tutustuin

työni kautta romanien asemaan Suomessa. Tarkemman kuvan tilanteesta sain Diakonia-ammattikorkeakoulun romanityön Nevo tiija- ja Tsetanes Naal -hankkeiden kautta tutustuessa ni romaninuoriin. Ymmärsin, kuinka suuria esteitä romanit joutuvat ylittämään, jotta työllisyyspolku avautuisi. Sain idean mentoroinnista, Minna kertoo silmät innosta tuikkien.

Minnalla on mentorointikokemusta ja toiminta lähti liikkeelle nuorten naisten tukihenkilönä toimimisesta. Nainen haastoi myös ystäväpiirissään olevia ammattilaisia lähtemään mentorointihankkeeseen mukaan. Toiminta

sai siivet alleen ja nyt mentorointipareja on jo parikymmentä. Keskusteluissa vahvistetaan mentoroitavien (aktorien) itsetuntoa ja mietitään yhdessä miten koulutus- tai työpolulla tulisi edetä.

– Meillä ei ole tarjota valmiita työpaikkoja, mutta tiedämme mitä asioita työnhaussa tulisi ottaa huomioon. Voimme tarjota kokemustamme, osaamistamme sekä verkostojamme nuorten käyttöön. Nyt mentoroitavia on sekä miehiä että naisia ja toiminta on lähtenyt hyvin liikkeelle. Teemme tätä täysin vapaaehtoisesti ja olisi hienoa, jos malli voisi levitä eri puolille Suomea, nainen summaa.

Minnan toinen kahvikupillinen lähestyy loppuaan samoin kuin yhteinen hetkemme haastattelun merkeissä. Elämäntarinan ohessa kuulen, että nainen on aloittanut viime kesänä moottoripyöräharrastuksen. Tämä vahvistaa mielikuvaani monipuolisesta johtajasta, joka ei ole kangistunut kaavoihin. Nainen on valmis haastamaan itseään sekä ympäristöään.

– Sinä osaat ja olet hyvä. Pyri rohkeasti eteenpäin ja tavoittele unelmiasi. Haluan haastaa suomalaista yhteiskuntaa ja kansalaisiamme, että kukaan ei luovuttaisi silloin, kun tulee vastoinkäymisiä. Uskon, että tälläkin toiminnalla on mahdollisuus vaikuttaa, Minna sanoo lopuksi ja jatkaa matkaansa seuraavaan tapaamiseen korkokengät kopisten. ♦

ALUEHALLINTOVIRASTOJEN yhteydessä toimivat alueelliset romanasiaain neuvottelukunnat sekä valtakunnallinen romanasiaain neuvottelukunta (RONK). Aluehallintovirastojen romanityöstä vastaavien virkamiesten tehtävänä on edesauttaa romaniväestön elinoloja erityisesti suhteessa viranomaisiin.

Mentorointi on vuorovaikutuksellinen valmennusmenetelmä, jossa asiantuntija eli mentori siirtää kokemustaan, tietotaitoaan sekä osaamistaan kokemattomammalle henkilölle, jota prosessissa kutsutaan aktoriksi. Mentorointisuhde perustuu avoimuuteen, luottamukseen ja tasa-arvoisuuteen. Mentorointi pitää sisällään mm. ohjausta, tukea sekä kannustamista ja siinä pyritään aktorian ammatilliseen ja henkiseen kehittymiseen, työuran selkeyttämiseen sekä työssä ja opinnoissa menestymiseen.

Teksti ja kuvat: Jaakko Laakso

Keijo Mäntyniemi on intohimoinen urheilija

Keijo Mäntyniemi syntyi Ruotsissa, Norrköpingissä. Lapsuuden ja nuoruuden kotikaupungiksi tuli Tukholma, jonne hän muutti perheensä kanssa ollessaan kolmivuotias. Keijo kävi koulunsa Ruotsissa, siellä alkoivat myös hänelle rakkaat urheiluharrastukset.

Mäntyniemen ykköslaji nuoruudessa oli jalkapallo. Sitä hän pelasi joukkueessa ja trenasi tavoitteellisesti. Myös itsepuolustuslajit olivat tärkeä osa urheilua. Koulussa hän pelaili lisäksi pöytätennistä.

– Edustin kahden muun nuoren kanssa kouluamme koulujenvälisissä kilpailuissa, Mäntyniemi kertoo.

Eräs kiehtova harrastus nuoruudesta liittyy liikuntaan, mutta joukkueurheilun sijaan tanssiin:

– Tuohon aikaan electric boogie –robottitanssi oli nuorten ja aikuistenkin keskuudessa supersuosittua. Kilpailin diskotanssikisoissa ja pääsin samoille lavoille huippujenkin kanssa, Mäntyniemi muistelee hymyillen.

Tanssiminen ja kamppailulajit lomittuivat keskenään, kun Mäntyniemi perusti karateporukkinsa kanssa diskon. – Oli tarve saada rahaa urheilutoimintaan, vuoromaksuihin, välineisiin sun muuhun, ja päätimme kokeilla tällaista, kun diskot olivat suosittuja. Ensin homma ei lähtenyt lentoon alkuunkaan, mutta kun keksimme vetonaulaksi karatenaityösten pitämisen, paikasta tuli erittäin suosittu, Mäntyniemi kertoo.

Kiivas nuoruus ja elämänmuutos

Kun Keijo Mäntyniemi oli 17-vuotias, hän muutti Suomeen, Kurikkaan. Nuoruuden urheiluharrastukset jatkuivat edelleen, Mäntyniemi pelasi muutaman kauden divarijalkapalloa paikallisessa seurajoukkueessa Kurikan Ryhdissä, mutta ei oikein päässyt sisään porukkaan. Elämää rytmittänyt kurinalainen treenaaminen alkoi jäädä kaljoittelun ja yöelämän varjoon. Mukaan kuvioihin tulivat huumeet ja melko pian seurasi ensimmäinen vankilatuomio.

Mäntyniemi kertoo, että kaiken kaikkiaan elämä pienessä maalaiskaupungissa oli erilaista kuin suurkaupunki Tukholmassa. – Täällä oli suuri romaniyhteisö, joka otti minut hyvin vastaan. Sen sijaan urheiluporukoissa ja pääväestön seurassa koin erilaisuuteni uudella tavalla. Tukholmassa on niin paljon erilaisia ihmisiä, ettei romanitausta vaikuta yhtä radikaalisti kuin pienessä kaupunkiyhteisössä Etelä-Pohjanmaalla, Mäntyniemi pohtii.

Mäntyniemi kertoo, että elämä pyöri yhä enemmän huumeiden ympärillä. Jossain vaiheessa hän huomasi joutuneensa vankilakierteeseen. Periaatteessa elämän perusrakenteet olivat olemassa – hänellä oli koti, vaimo ja lapsi, mutta huumeet olivat orjuuttaneet hänet. – Muutos tuli, kun olin joutumassa neljättä kertaa vankeustuomiota suorittamaan.

Keijo Mäntyniemi liikuttuu edelleen kertoessaan, mikä muutti hänen elämänsä. Vaimo oli pyytänyt hänet ystäväpariskunnan luo kylään. Ystävät olivat uskovaisia ja kysyneet, saisivatko rukoilla Keijon puolesta. Tuolla kyläreissulla vuonna 1996 Keijo Mäntyniemi koki uskonnollisen herätyksen. Hän tunsi saaneensa rauhan ja pystyi irtautumaan huumeista.

Moni saattaa kuvitella, että uskovainen ihminen elää täydellisessä balanssissa ja on tyytyväinen kaikkeen elämässään. Tällainen kuva voi syntyä kertomuksista, joita herätyksen hiljattain kokeneet kertovat – suuren muutoksen jälkeen elämä on täynnä riemullista löytämistä, valoa ja kauneutta.

Uskovaisellakin voi olla ongelmia

Moni saattaa kuvitella, että uskovainen ihminen elää täydellisessä balanssissa ja on tyytyväinen kaikkeen elämässään. Tällainen kuva voi syntyä kertomuksista, joita herätyksen hiljattain kokeneet kertovat – suuren muutoksen jälkeen elämä on täynnä riemullista löytämistä, valoa ja kauneutta.

Keijo Mäntyniemellä on asiaan toinenkin näkökulma. Hänestä myös uskovaisella voi olla hyvin maallisia ongelmia. – Uskonratkaisun tehtyyni elämä tuntui hyvältä, mutta samalla ryhdyin suorittamaan uuttakin elämäni. Haalin hyvän tekemisen tapoja kalenterin täydeltä: jaoin ruokaa ja otin vastuuta seurakunnassa. Elämä muuttui uudella tavalla hektiseksi.

Lopulta pysäytys tuli masennukseen ja burnoutiin sairastumisen muodossa. – En kyennyt enää keskittymään, enkä lopulta muistanut edes kaikkien läheisten nimiä. Ärsyyn nyin pienistäkin häiriöistä; esimerkiksi karkkipaperin rapina saattoi kiristää pinnaa raivostumiseen asti. Tuli totaalin stoppi ja alkoi pitkä toipuminen.

Pöytätenniksen pariin

Sairastumisen jälkeen koordinaatio ei palautunut täysin kuntoon, mutta pöytätenniksestä löytyi rakas harrastus. Pöytätennisura alkoi, kun kaveri pyysi kokeilemaan lajia. Sama kaveri sai houkuteltua Mäntyniemen lähes kylmiltään turnaukseen Nurmoon ja kuinka ollakaan, tämä vei koko turnauksen nimiinsä. Alkoi Kurikan Visan joukkueessa harrastaminen ja treenaaminen.

Keijo Mäntyniemi on toiminut myös jalkapallovalmentajana. Hänet on palkittu mm. Kurikan Ryhdin vuoden valmentajana. Valmentajana hänelle tärkeää on ollut kasvatuksellinen näkökulma. – Rumien puhumisesta piti tehdä kymmenen punnerrusta. Tämäkin tehtiin kuitenkin huumorin kautta, ei kyykyttäen tai simputtaen.

Balanssin hakemista

Keijo Mäntyniemi kertoo, että nyt vuosia sairastumisen jälkeen elämä on kohtuullisen mukavasti urillaan. – Edelleen balanssin löytäminen on jatkuvaa hakemista. Onneksi esimerkiksi seurakunnan pastori ja muut läheiset uskaltavat sanoa, jos minulla alkaa mennä liian lujaa tai jaksamiseni alkaa olla vaarassa.

Mäntyniemi kertoo, että hänen suhteensa urheiluun on ollut fanaattinen. – Kun urheiluasun vetää päälle, mieli on kuin nuorella miehellä; kaikki tehdään täysillä. Hän toteaa, että häntä on siunattu liikunnallisella lahjakkuudella. Tästä kertoo menestys monessa lajissa, joista osan hän on aloittanut vasta aikuisiällä. Edelleen miehen silmissä näkyy kilpaurheilijan viettiä itsensä haastamiseen, kun hän miettii, että jos olisi jatkanut karatea, hänelläkin saattaisi olla usean danin musta vyö, kuten lapsuuden seuratoverilla.

Eräs ylpeydenaihe on romanijoukkueella voitettu lentopallon Etelä-Pohjanmaan piirin harrastesar-

jan mestaruus. – Turnauksessa oli mukana kovia pelaajia, entisiä divarimiehiä lähes joka joukkueessa. Meidän joukkueemme koostui aikuisiällä aloittaneista pelaajista, joilla ei ole sarjataustaa. Avain menestykseen oli yhtenäisyys.

Haastattelutuokiomme lopulla Keijo Mäntyniemi on jo lähettänyt ääniviestin seurakunnan kuoron johtajalle ja kertonut myöhästävnsä hie-
man kuoroharjoituksesta haastattelun vuoksi. Totean autoille kävellessämme, että musaharrastus taitaa olla yhtä tärkeää kuin urheilukin, johon hän vastaa, että musiikki on elämä! Siitäkin harrastuksesta saisi yhden haastattelun helposti tehdyksi. ♦

Lapsi- ja perhetyön kehittäjä Marita Mäntyniemi-Koivisto:

"On vuoropuhelun ja lähentymisen aika"

Lapsi- ja perhepalveluiden kehittämisohjelma LAPE on Juha Sipilän hallituksen yksi kärkihanke. Se liittyy tekeillä olevaan maakuntauudistukseen ja pyrkii parantamaan perheiden oloja ja kehittämään heille suunnattuja palveluita.

Maakuntiin on tarkoitus perustaa perhekeskukset palvelemaan sosiaali- ja terveysasioissa. Muutosohjelma haluaa huomioida erilaiset perheet

ja perhetyypit. Yhtenä osana tätä ovat erilaisten vähemmistöjen perheet, mukaan lukien romaniperheet.

Etelä-Pohjanmaan alueella LAPEn romaniasioiden kehittäjänä työskentelee Alavudelta kotoisin oleva, nykyisin Jalasjärvellä Jokipiin kylässä asuva Marita Mäntyniemi-Koivisto. Mäntyniemi-Koivisto on koulutukseltaan lähihoitaja, hän valmistui ammattiin vuonna 2004.

Marita Mäntyniemi-Koivisto on työskennellyt monipuolisesti hoitoalalla. Hän on toiminut mielenterveyshoitajana, vanhustenhoitajana ja lapsi- ja nuorisotyössä. Nykyiseen työhönsä hän tuli opintojen kautta: Mäntyniemi-Koivisto on valmistumassa sosionomi-diakoniksi (AMK) Oulun Diakonia-ammattikorkeakoulusta ja teki työharjoittelun LAPE-hankkeessa. Nyt hän on samassa hankkeessa hanketyöntekijänä.

Mitä tekee LAPE-työntekijä?

LAPE -hankkeen sisältö ei välttämättä ole selvä suurelle yleisölle. Vielä vähemmän tuttu lienee hankkeen työntekijän työnkuva.

– Romaniasioissa hankkeen eräs tavoite on SOTE-henkilöstön aiempaa myönteisempi asenne romaneja ja romaniperheitä kohtaan. Toisaalta tavoitteena on myös madaltaa romaniväestön kynnystä käyttää palveluja sekä lisätä heidän luottamustaan palveluihin ja niiden tarjoajiin. Tavoitteena on, että romanit myös osaisivat hakea heille kuuluvia palveluita aiempaa paremmin. Kaiken kaikkiaan kyse on raja-aitojen kaatamisesta ja tiedottamisesta, tiivistää Marita Mäntyniemi-Koivisto.

Mäntyniemi-Koivisto kuvailee itseään ”sekatyömieheksi”. Hän osallistuu erilaisiin työryhmiin niin sosiaali- terveys- kuin sivistyspuolen kokouksissa ja käy erilaisissa tapaamisissa kertomassa ja konsultoimassa romaniasioista. Hän luo omalta osaltaan myönteistä asenneilmapiiriä. Mäntyniemi-Koivisto painottaa, että puolin ja toisin tarvitaan rohkeutta puhua asioista.

– Historiassa on paljon vastakkainasettelua ja konflikteja romanien ja pääväestön virkamiesten välillä, eikä se historia ole kovin kaukana. Nyt on vuoropuhelun ja lähentymisen aika, hän sanoo.

”Noinko se teillä menee?”

Monet niin opetus- kuin sosiaali- ja terveysalalla työskentelevät pääväestön ihmiset ihmettelevät avoimesti romanikulttuuria, Marita Mäntyniemi-Koivisto kertoo. Hän toteaa, että esimerkiksi opettajat ja rehtorit tuntevat kulttuuria yllättävänkin vähän. – Toisaalta, kun kerron erilaisten tapojen taustoista, moni kokee ahaa-elämyksen ja tavat saavat loogisen selityksen.

Mäntyniemi-Koivisto käy pitämässä kulttuuri-infoja sekä ammattiin opiskeleville että opettajille.

”Historiassa on paljon vastakkainasettelua ja konflikteja romanien ja pääväestön virkamiesten välillä, eikä se historia ole kovin kaukana. Nyt on vuoropuhelun ja lähentymisen aika, hän sanoo.”

– Opettajien kanssa työskentely painottuu keskusteluun ja heidän esittämiinsä kysymyksiin, opiskelijoille taas vien tietoa luennon ja infopakettien muodossa, Mäntyniemi-Koivisto kertoo.

Vuosi sitten otettiin käyttöön uusi Etelä-Pohjanmaan kuntien varhaiskasvatussuunnitelma. Marita Mäntyniemi-Koivisto oli suunnitelmaa laadittaessa esittämässä huomioita siitä, miten romanikulttuuri tulisi ottaa huomioon jo varhaiskasvatuksessa.

Hyvä vastaanotto

Marita Mäntyniemi-Koivisto iloitsee siitä, että hänet on otettu hyvin vastaan eri ryhmissä ja oppilaitoksissa. – Yhteistyötä toivotaan lisää ja sille koetaan olevan tarvetta.

Tapaamisten yhteydessä saatua palautetta tukee Etelä-Pohjanmaalla toteutettu kysely, jonka mukaan tilausta asialliselle tiedolle ja yhteistyölle on paljon. – Kalenteri on niin täynnä, ettei kaikkiin pyyntöihin pysty vastaamaan myönteisesti, kertoo Mäntyniemi-Koivisto.

Mäntyniemi-Koivisto sanoo, että LAPEssa on saatu jo paljon hyvää aikaan. – Hyviä malleja on jalkautettu, hän toteaa. Samaan hengenvetoon hän sanoo, että paljon on vielä tehtävää, ennen kuin tulevaisuudessa maakunnissa kaikki toimii ja palvelut pystytään järjestämään tasaveroisesti.

Romanityöryhmä vihdoinkin myös Etelä-Pohjanmaalle

Marita Mäntyniemi-Koivisto kertoo, että eräs tärkeä etappi saavutetaan lokakuussa, kun Etelä-Pohjanmaalle perustetaan romanityöryhmä. – Vihdoinkin, hän huokaa.

– Useilla alueilla työryhmät ovat toimineet vuosia tai jopa vuosikymmeniä, joten on jo aikakin saada sellainen myös Etelä-Pohjanmaalle, Mäntyniemi-Koivisto puuskahtaa.

Alueelle kaivattaisiin myös isoja romanihanketta erityisesti toisen asteen opiskelijoiden ja työelämään hakeutumassa olevien romaninuorten tueksi. – Olisi ensiarvoisen tärkeää, että esimerkiksi ammattikoulutuksessa olevat nuoret saisivat työharjoittelupaikat. Samoin tarvittaisiin tukea siinä vaiheessa, kun nuori hakee ensimmäistä työpaikkaansa, Mäntyniemi-Koivisto sanoo.

Pääosin asiat ovat kunnossa

– Pääosin Etelä-Pohjanmaalla menee hyvin, Mäntyniemi-Koivisto toteaa. Paljon porukkaa on töissä, pääosa aikuisista on käynyt peruskoulun ja keskiasteen opinnot. Monella on nykyään myös korkeakoulututkinto, hän jatkaa. Toisaalta tilanteissa on alueellisia eroja; paikoin ongelmia on enemmän, paikoin kaikki sujuu hyvin. Erityisesti ne, joilla menee huonosti, tarvitsevat yhteiskunnan tukea, joka heille kuuluu.

Marita Mäntyniemi-Koivisto näkee koulutuksen keskeisenä elämänlaadun takeena.

– Koulutuksen merkitystä ei voi liiaksi korostaa. Koulutus avaa ovia ja mahdollisuuksia. Se lisää itsetuntemusta ja toimintakykyä, Mäntyniemi-Koivisto toteaa. Hän kannustaa kaikkia opiskelemiseen ja toteaa olevansa itsekin hyvä esimerkki elinikäisestä oppijasta. ♦

Sari Luoman mielestä nuoret tarvitsevat kotien tuen koulunkäyntiin

”Sitä toivoisi kaikkien pärjäävän”

Sari Luoma työskentelee Kauhavan yläkoulussa näkövammaisen Saana Harjun henkilökohtaisena avustajana. Hän aloitti tehtävässä tämän lukuvuoden alussa. Aiemmin hän työskenteli pitkään koulunkäynnin-ohjaajana alakoulussa.

Luoma valmistui koulunkäynnin-ohjaajajana vuonna 2008, mutta on työskennellyt samassa työssä aiemminkin. Lasten ja nuorten kanssa hän on työskennellyt koko työelämänsä ajan.

Kauhavan yläkoulu on noin 300 oppilaan oppilaitos. Koulun kanssa samoissa tiloissa toimii Kauhavan lukio, jossa opiskelee n. 130 opiskelijaa. Tällä hetkellä molemmat koulut toimivat väistötiloissa. Uusi koulukeskus on tarkoitus saada käyttöön syksyllä 2020.

Yläkouluun töihin tulo jännitti

Sari Luoma työskentelee nyt ensimmäistä kertaa yläkoulussa. Hän kertoo, että uusi koulu myös pelotti.

- Murehdin etukäteen, saanko kuulla teinien suusta rasistisia kommentteja tai vastaavaa.

Kauhavalaisnuoret ovat osoittautuneet fiksuiksi – huutelua ei ole ollut käytännössä lankaan. – Vain keran olen kuullut puoliääneen sanotun rasistisen kommentin, Luoma kertoo.

Sen sijaan väistötiloissa työskentelystä on pientä vaivaa. Avustettava tarvitsee kannettavaa lukulaitetta ja sitä täytyy kuljettaa eri paikoissa. Kaikkialle ei ole esteetöntä pääsyä: esimerkiksi musiikinluokka sijaitsee neljän-

nessä kerroksessa ja vain kolmanteen kerrokseen pääsee hissillä. – Pääasialliset tilat ovat kuitenkin aivan toimivat, Luoma toteaa.

Monimuotoinen työnkuva

Avustajan työ vaihtelee avustettavan tarpeista riippuen. Sari Luoman tämänhetkinen työ on paljolti käytännön avustamista, koska avustettava Saana Harjulla ei ole kognitiivisia vaikeuksia. Yksi osa työtä on kannettavan, tai ”raahattavan”, lukulaitteen kuljettaminen kuten Luoma rakastettavasti laitetta luonnehtii. Hän toivoo, että teknologia kehittyy edelleen ja laitteista tulisi edelleen kätevämpiä ja pienempiä. – Tämä olisi tietysti ennen muuta laitteita jatkuvasti tarvitsevien näkövammaisten etu, Luoma toteaa.

Näkövammaisen oppilaan avustaja on läsnä avustettavan kaikissa käytännön asioissa. Avustaja kuljettaa lukulaitetta ja kokoaa laitteen tunneilla. Hän neuvoa tarvittaessa, katsoo, että avustettava pääsee perille siirtymissä ja vaikkapa lukee avustettavalle. Oppiaineissa hän auttaa tarvittaessa.

- Jos avustettava pyytää, voin vaikka tulkata jonkin värin tai sävyn kuvataiteesta. Vaikkapa ompelukonetta tekstiilityössä käytettäessä toimin ”takapiruna”: Saanalta koneen käyttö sujuu itsenäisesti, mutta olen apuna, jos hän pyytää, Luoma jatkaa.

Luoma toteaa työn erääksi hienoksi puoleksi, että saa olla myös aikuisten kanssa. – Päivät ovat vaihtelevia ja välitunti kollegojen kans-

sa katkaisee arkea mukavasti, Luoma kertoo.

Saana Harjulle kiinnostavat aineet ovat helppoja

Saana Harju kertoo, että opiskelu yläkoulussa on alkanut mukavasti. – Viihdyn uudessa koulussa ja olen pärjännyt kaikin puolin kivasti, hän kertoo. Suosikkiaineita ovat taito- ja taideaineet sekä kielet. – Ne ovat myös helppoja, koska olen niistä aidosti kiinnostunut, Harju toteaa.

Harju sanoo, että väistötiloissa työskentely ei sen kummemmin häiritse, mutta edelleen hänellä on opeteltavaa siinä, missä eri luokat sijaitsevat.

”Välillä Sari huolehtii liikaakin”

Saana Harju kuvaa suhdettaan avustajaansa Sari Luomaan mutkattomaksi työsuhteeksi.

- Roolimme ovat selkeät; Sari avustaa ja minä käyn koulua, Harju kertoo. Joskus avustaja murehtii hänen pärjäämistään liikaakin. – Minun on pakko oppia myös itsestäni liikkumista ja pärjäämistä erilaisissa tilanteissa, Harju huomauttaa.

Saana Harju kertoo, että kaverit käyttäytyvät häntä kohtaan ”normaalisti”. Näkövammaisuus tulee esiin lähinnä silloin, jos hän aidosti tarvitsee apua jossain asiassa. – Jos tarvitsen apua, uskallan sitä pyytää. Aina olen myös apua saanut, Harju kertoo.

Entä näkyykö avustajan romantista jotenkin arjessa? – Ei mitenkään. Ei se tule oikeastaan esiin

lainkaan, eikä sillä ole käytännön merkitystä, Saana Harju toteaa.

Yläkoulun arkeen totuttelua

Sari Luoma kertoo, että yläkoulussa työskentely on erilaista kuin alakouluikäisten kanssa toimiminen. – Kyllä tämä on minullekin vielä opettelua – täytyy muistaa, että nämä ovat nuoria eivätkä enää samassa merkityksessä lapsia kuin alakouluikäiset, Luoma sanoo.

Nuorten käyttäytyminen mietityttää Luomaa. Osa on koulun suhteen hyvin innokkaita ja sääntillisiä, jotkut välinpitämättömiä, eikä koulu kiinnostaa. Heikoimmin menestyvät murehduttavat: – Sitä haluaisi kaikki-

en onnistuvan koulussa. Tässä maailmassa kun ei pärjää enää ilman koulutusta, Luoma huokaa.

Sari Luoma toteaa, että onneksi myös romanien keskuudessa on herätty koulutuksen tärkeyteen. Hänen omassa suvussa hän ikäluokkansa ja siitä nuorempi sukupolvi ovat käyneet vähintään peruskoulun ja useat myös keskiasteen. – Myös moni aikuinen, jolla on jo omia lapsia, on jatkanut opintojaan ja opiskelee yhä pidemmälle, Luoma kertoo.

Luoma toivoo, että nuoret ymmärtäisivät käydä koulut silloin, kun siihen on parhaat mahdollisuudet – eli nuorina. – Myöhemminkin pys-

tyy, mutta silloin se ei ole yhtä yksinkertaista. Luoma toteaa. Hän toivoo, että vanhemmat kannustavat lapsiaan. – Lapset tarvitsevat kotien tuen pärjätäkseen.

Luoma myös toteaa, että koulussa olo voi olla romaninuorille kovaa. – Lapset osaavat olla julmia toisilleen, tarvitaan vahvaa identiteettiä, hän sanoo. ♦

P.S. Seinäjoella aloitti toimintansa romanikahvila. Sitä pitää Lakeuden Romanit Ry. lauantai-iltaisin Sennulassa.

Opetusneuvos Heikki Sederlöf jäi hiljattain eläkkeelle Opetushallituksen Vapaan sivistystyön ja kulttuuriryhmien koulutus-yksiköstä. Hänen tehtäviinsä kuuluivat vapaan sivistystyön kehittäminen ja seuranta, muun muassa valtionavustusrahoitus. Ennen eläköitymistään Heikki kirjoitti Latso Diives -lehteen kirjoituksen kansalaisopistojen moniarvoisuudesta. Heikin seuraaja Opetushallituksessa on opetusneuvos Marja Anitta Pehkonen, joka aloitti työssään 1.9.2018.

Teksti: Heikki Sederlöf **Kuva:** Susanna Rajala

Kansalaisopistot moniarvoisuuden asialla

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on tukea yksilöiden persoonallisuuden monipuolista kehittymistä ja kykyä toimia yhteisöissä sekä edistää kansanvaltaisuuden, tasa-arvon ja moniarvoisuuden toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa. Kansansivistystyön edistäjä Kosti Huuhka oli ensimmäinen Yhteiskunnallisesta Korkeakoulusta vuonna 1955 väitellyt tutkija, jonka väitöskirja oli aikansa elinikäisen oppimisen ja koulutuspoliittisen tasa-arvon tulkinta ja kannanotto. Opetushallituksen (ent. Kouluhallituksen) pitkäaikainen vapaan sivistystyön

osastopäällikkö pelkisti joskus minua ohjeistaessaan vapaan sivistystyön tehtävän olevan tiivistäen

- kansalaisten potentiaalisten kykyjen esiin nostamista
- yhteisöjen (työ- ja muiden yhteisöjen) tukemista eri tavoin
- yhteiskunnan ongelmien lievitämistä ja niihin ratkaisujen hakemista.

Suomen 180 kansalaisopistoa ovat paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin pohjautuvia oppilaitoksia. Ne tarjoavat mahdollisuuksia oma-

ehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi. Kansalaisopistot ovat tulevaisuuden kunnissa keskeisiä toimijoita ja ne tuottavat kuntiin aktiivista elämää ja hyvinvointia. Opistot tarjoavat monipuolisia itsensä kehittämis- ja harrastusmahdollisuuksia. Osallistuminen, yhteisöllisyys ja aktiivisuus yhdistyvät opinnoissa. Nopeasti ympärillämme muuttuva maailma ja tekninen kehitys edellyttävät uuden oppimista läpi elämän. Myös työelämän muutokset vaativat uuden oppimista.

Osaamista, iloa ja hyvinvointia arkeen

Opetushallituksesta katsoen kansalaisopistojen vahvuus on opistojen muodostaman verkoston kattavuudessa, helppossa lähestyttävyydessä, palveluiden saavutettavuudessa, toiminnan soveltuvuudessa kaiken ikäisille koulutustaustasta riippumatta sekä yhteisöllisyydessä. Tiivistäen kyse on koulutuksellisen ja sivistyksellisen tasa-arvon sekä kansalaisten osallisuuden ja osallistamisen vahvistamisesta. Hyötyyn orientoituneessa yhteiskunnassa on myös hyvä muistaa millä palveluilla voidaan tuottaa edullisesti osaamista, iloa ja hyvinvointia asukkaiden arkeen.

Erityisen tärkeää on muistaa vapaalle sivistystyölle ominainen joustava toimintakulttuuri ja kansalaisjärjestötausta. Kansalaisopistot kykenevät kasvattamaan ruohonjuuritasolla myös uudenlaista aktiivista kansalaisuutta ja yhteisöllisyyden haltuunottoa.

Vireyttä ja oheistaitoja työelämään

Valtioneuvoston toimesta julkaistiin vastikään työn tekemisen muotojen ja työsuhteiden moninaistumisen murrosta koskeva selvitys. Työn murros on väistämätön ja monimutkainen ilmiö, joka aiheuttaa jännitteitä työn organisoitumisessa, sisällöissä, osaamisessa, toimeentulossa ja työn merkityksessä. Työn aika- ja paikkasidonnaisuus heikenevät, teknologia korvaa rutiininomaisen, työmarkkinoiden ja työelämän joustavuus lisääntyy – niin myös yksilön autonomia. Samalla edessä on epävarmuutta toimeentulosta.

Kansalaisopistot ovat vapaan sivistystyön sektorin suurin toimintamuoto. Opistot auttavat työikäisiä pysymään vireinä sekä hankkimaan työssä tarvittavia oheistaitoja, mm. kielenopetukseen liittyen. Myös monikulttuurisuuden ja erilaisuuden ymmärtämiseen liittyen kansalaisopistoilla on vahva rooli. Niiden toimesta tarjolla olevat myös työelämässä tarvittavaa osaamista rakentavat opinnot ovat jatkossakin tärkeitä, samoin taito- ja taideaineet ja erilaisiin sivistystarpeisiin vastaavat opinnot - usein

tärkeä vastapaino työelämän puristuksessa olevalle aikuisväestölle.

Jos työhön pääsy ei luonnistu

Elinikäinen oppiminen on tänä päivänä edellytys sekä työssäjaksamiselle että tasapainoiselle elämälle, elämälle joka alkaa ennen työelämää, jatkuu sen aikana ja väestön ikääntyessä yhä pidempään työn jälkeen. Opinnot luovat myös merkityksiä niiden elämälle, joille töihin pääsy ei syystä tai toisesta tahdo luonnistua. Vapaalla sivistystyöllä ja kansalaisopistoilla on ihmisille ja yhteiskunnalle tärkeä merkitys monella elämänalueella.

Vapaa sivistystyö on kirjaimellisesti vapaata

Vapaan sivistystyön autonomiaan kuuluu oikeus päättää itse toiminnan suuntaamisesta ja opetussisällöistä. Hallinnon tehtävä on luoda puitteita ja reunaehdot sekä seurata kehitystä – ei vaikuttaa sisältöihin. Joskus on kuitenkin mahdollista esittää näkökulmia. Oppilaitosverkoston oman kehityksen kannalta Opetushallituksessa toivotaan, että toiminnassa ja tarjonnan suuntaamisessa kiinnitetään jatkossakin huomiota määrällisen puolen (600 000 opiskelijaa) ja yksilön taitojen ja persoonallisuuden kehittymisen ohella

- koulutuksen sosiaaliseen tulokseen, hyvinvointivaikutuksiin, yhteisöjä kehittäviin ja työn yhteiskunnallisia ongelmia lievittäviin ja ratkovaan puoleen – sivistysasteisiin tänään ja huomenna
- Sivistyksellisen tasa-arvon edistämiseen (alueelliset, sosio-ekonomiseen asemaan ja opiskeluvalmiuksiin liittyvät näkökulmat) sekä syrjäytymisen eri muotojen ehkäisyyn
- Väestön ikääntymiseen vastaamiseen
- Some-maailmaan lieveilmiöineen sekä nuoriin asiakasryhmänä (digitaaliset mahdollisuudet, kokonaisuusien hahmottaminen, medialukutaito ja kriittisyys).
- Maahanmuuttajien suomalaisen yhteiskuntaan integroinnin jatkamiseen ja kantaväestön maahanmuuttaja-asenteisiin.

- Yhteiskunnan pirstoutumiseen reagoitiin (yhteisöllisyys, yhteisöjen tuki ja kehittäminen – hyödyt kotikunnalle).
- Elämänhallintaan murrosoloissa; ihmisten voimauttamiseen (aktiivinen, rakentavasti kriittinen ja samalla empaattinen kansalainen).

Kansalaisopistot tarjoavat muun muassa

- Mahdollisuuden opiskella siellä missä tarjonta on muutoin kapeaa
- Mahdollisuuden piilevien potentiaalisten kykyjen esiin nostamiseen
- Tilaisuuksia sosiaaliselle kanssakäymiselle eri elämäntilanteissa
- Henkistä ja fyysistä ravintoa elämäntutkimusaineista ruoanlaittoon
- Tietoja ja taitoja lukuisissa eri aineissa
- Tasa-arvoisempia opiskelumahdollisuuksia eri väestöryhmille
- Ammatillisia kehittymisen ja kouluttautumisen mahdollisuuksia sekä
- Välineitä muutokseen sopeutumiseen - sekä välineitä maailman muuttamiseen itse.

Kansalaisopisto voi olla nimeltään kansalaisopisto, työväenopisto, opisto tai aikuisopisto. Kansalaisopistojen opetus järjestetään iltaisin, viikonloppuisin, intensiivikursseina, monimuoto-opetuksena sekä verkkokursseina. Yleisin toimintamuoto on 1–2 kertaa viikossa kokoontuva ryhmä. Opetuksen painopiste on erilaisissa taideaineissa (musiikissa, kuvataiteessa jne), kädentaidoissa sekä kielissä. Kansalaisopistot tarjoavat myös avointa yliopisto-opetusta. Kurssit ovat yleensä maksullisia. Monet kunnat kuitenkin tukevat esimerkiksi työttömien opiskelua myöntämällä opintotukea tai alentamalla maksuja. Kannattaa selvittää oman alueen kansalaisopiston tarjonta! ♦

Lisätietoa

kansalaisopistot.fi/kansalaisopistot
oph.fi/koulutus_ja_tutkinnot/
vapaa_sivistystyo

Teksti: Miriam Schwartz

Elämäntapana kirjoittaminen

ELÄMÄ SISÄLTÄÄ eri ulottuvuuksia, joiden kautta voimme rakentaa mieleistämme arkea. Tavoista tai tottumuksista voi kehittyä harrastuksia ja parhaimmassa tapauksessa voimme käyttää taitojamme sekä kiinnostuksen kohteita hyödyksi työssämme.

Tällä palstalla esittelemme ihmisiä, joilla on yhteisiä kiinnostuksen kohteita. Tämänkertaisille haastateltaville kirjoittaminen on elämäntapa.

Kuka olen?

Olen **Helli Karimus** ja olen aluperin kotoisin Keski-Suomesta, mutta asun tällä hetkellä palvelutalossa Helsingissä. Nykyisin kirjoitan paljon. Minulta on julkaistu tänä vuonna useita kirjoja.

Kirjoittamisen välityksellä haluan välittää erilaisia tunteita. Olen kirjoittanut esimerkiksi jännityskirjoja, mutta myös runo-

Aloitin kirjoittamisen...

Kirjallisuus on tullut minulle tutuksi jo lapsuudesta alkaen. Aloitin lukemisen jo varhain ja luin hyvin erilaista kirjallisuutta. Sieltä sain kipinän ja kiinnostus sai alkunsa. Aktiivisen kirjoittamisen aloitin noin kaksi vuotta sitten. Tänä vuonna minulta on julkaistu kahdeksan kirjaa. Kirjoitan nykyisin melkein päivittäin.

Kirjoittaminen on minulle tärkeää, koska..

Kävin kirjoituskurssilla ja ymmärsin, että tämä tapa on minulle luontevin keino purkaa ajatuksiani, sydäntäni sekä myös paineita. Kirjoittaminen avaa mahdollisuuksia ja lisää tietoisuutta, koska sen avulla saa mahdollisuuden tehdä tutkimusmatkailua eri aiheiden ympärillä.

”Tuhat onnemme tähteä.

*Tahtoo maailmalle lähteä.
Tuhat onnen runon kukkaa.*

*Nousta kukkimaan. Syntyy
maailmalle, avaralle.*

*Kunpa tuhat tähteä. Onnen
runoa viihtyis jossakin.*

*Ei tarttis kauas lähteä.
Hakemaan paikkaa niille.*

*Kunpa onnetar suosisi minua.
Kunpa nousisi kukkimaan.*

*Tuhat onnemme kukkaa.
Onnemme tähteä.*

*Maailmalle avaralle
kukkimaan.”*

Miriam Schwartz

kirjoja. Haluan myös tutkia eri aiheita ja kirjoittaa siitä, mitä olen oppinut. Minulle mieluisin kirjallisuuslaji on kaunokirjallisuus.

Kirjoittaminen ja tulevaisuus.

Aion kirjoittaa niin kauan, kuin henkeni pihisee. Se on minun tapani purkaa tuntojani. Rohkeaisen myös kaikkia muitakin tarttumaan kynään ja kokeilemaan kirjoittamista yhtenä luovuuden muotona. ♦

Kuka olen?

Olen **Carmen Baltzar**, 28, Helsingistä. Olen dokumentaristi ja toimittaja.

Aloitin kirjoittamisen...

Aloitin aktiivisen kirjoittamisen tavallaan heti kun opin kirjoittamaan. Kun olin neljävuotias, muutimme perheen kanssa Itä-Suomesta etelään, ja jouduin eroon parhaasta ystävästäni Minnasta. Halusin alkaa hänen kanssaan kirjeenvaihtoon, mutten vielä osannut kirjoittaa, joten laitoin kirjoitustaitoiset perheenjäsenet kirjoittamaan sanelemi perusteella. Ensimmäiset tekstini ovat Minnalle lähetettyjä kirjeitä.

Kirjoittaminen on minulle tärkeää, koska..

En ehkä osaa selittää miksi, mutta se on ollut minulle aina luonnollinen ilmaisumuoto. Olen kirjoittanut päiväkirjaa aika nuoresta, ja muistan että ajattelin usein, etten voisi elää ilman päiväkirjoja. Kai se on minun tapani luoda omanlaiseni yhteys ympäröivään maailmaan.

Asiateksteissäni on usein selkeä tasa-arvoon liittyvä viesti. Haluan niiden avulla pyrkiä reilumpaa maailmaa kohti. Mutta jos kyse on kaunokirjallisesta tekstistä, en halua välittää mitään tiettyä juttua. Lukijalla on silloin vapaus määritellä, miten hän sen

tekstin kokee ja mistä se hänen mielestään kertoo.

Tykkään eniten luovasta kirjoittamisesta juuri siksi, koska sillä ei tarvitse olla tarkkaan määriteltyä tarkoitusta tai viestiä. Kun kaikkea ei tarvitse sanoa suoraan, asioita voi ilmaista hienovaraisemmin, rivien välillä. Jostain syystä sellainen kuvaa todellisuutta mielestäni kaikkein parhaiten, ja luenkin kaikista mieluiten romaaneja. Tykkään myös pitkistä, tarinallisista asia-artikkeleista.

Kirjoittaminen ja tulevaisuus.

Olen kiitollinen jo tästä nykytilanteesta ja siitä, että kirjoittamisesta on tullut osa ammattiani. Toivon, että voisin jatkaa toimittajan töitä ja kirjoittaa joskus kirjan.

"Silloin, kun romaneita oppikirjojen sisällöissä ja kuvituksissa näkyy, representaatiot ovat kyseenalaisia. Tutkimusten perusteella romanit jäävät kirjoissa suomalaisuuden ulkopuolelle, ja heidät esitetään valtakulttuurina vahvistavina "toisina". Romanit esiintyvät erillisesti, omissa luvuissaan. Heidät esitetään stereotyyppisesti, yksinkertaistaen ja heikosti menestyvinä. Romanikulttuuria kuvataan pinnallisesti ja luettelomaisesti.

*Minä en tiedä, mil-
tä tuntuu olla päähenkilö
kaikkien aineiden opetukses-
sa, kaiken aikaa. Mutta voin
kuvitella, että se tuntuu sil-
tä, että matematiikka,
biologia, elämäntieto,
maantieto, äidinkieli ja ranskan kie-
li ovat sinua varten. Se tun-
tuu ehkä siltä, että sinusta voi
tulla matemaatikko, kirjailija,
tulkki tai lääkäri. Se tuntuu ehkä
siltä, että sinusta voi tulla ihan
mitä vaan."* ♦

Kuka olen?

Olen **Leif Hagert**, 30-vuotias helsinkiläinen opiskelija ja tuleva radiotoimittaja. Olen myös romani-aktivisti ja toimin Romaninuorten neuvoston varapuheenjohtajana.

Aloitin kirjoittamisen...

Ensimmäinen julkisempi kirjoitukseni käsitteli romanien kokemaa syrjintää Suomessa. Julkaisin tekstin sosiaalisessa mediassa yli kuusi vuotta sitten. Tuota ennen olin kirjoitellut pöytälaatikkoon ajatusteni virtaa.

Kirjoittaminen on minulle tärkeää, koska..

Kirjoittaminen on minulle kuin monitoimityökalu. Koen, että vasta kirjoittamisen myötä, olen saanut ääneni kuuluviin ja pystynyt vaikuttamaan. Kynä ja vihko auttavat minua myös järjestämään ajatuksia, käsittelemään vaikeitakin aiheita ja tarjoavat mahdollisuuden luoda jotain, missä on pieni pala sieluani mukana.

Jani Lehtonen

Susanna Kosonen

Elämäntapana kirjoittaminen

Myös tietoisuus siitä, että lukivaikeuteni ei estä minua luomasta hyvää tekstiä, tuntuu mukavalta.

Pyrin välittämään teksteilläni tietoutta, tunteita ja mielikuvia. Vaikka kirjoitan erityyppisiä tekstejä, niin luultavasti jokaisessa tekstissäni pyrin siihen, että lukija voi nähdä kertomani tapahtumat ”omin silmin”.

Kirjoittamiseni alkoi kanta-aottavilla mielipideteksteillä, joita kirjoitan aktiivisesti yhä. Vierelle kuitenkin tulivat myös tarinalliset tekstit, joissa pääsen käyttämään enemmän luovuuttani ja mielikuvitustani.

Molemmat kirjoitustyyliä istuvat kirjoittajaminääni, sulkematta pois toisiaan.

Kirjoittaminen ja tulevaisuus.

Olen pyrkinyt systemaattisesti kehittymään kirjoittajana. Sain myös mahdollisuuden työstää taitojani kirjailijan kanssa. Huomasin itsekin puolen vuoden pituisen mentorointiajan puitteissa tapahtuneen edistyksen. Tätä haluan myös tulevaisuudessa, kehittyä kirjoittajana.

”Mummoni haki minut juuri tarhas-ta. Käymme Ullan kioskilta hakemassa jäätelöt ja jatkamme matkaa kotiimme. Kävelemme auringon lämmittämää Itä-Helsingin katua ja minä olen juuri niin huoleton kuin minun ikäiseni pojan kuuluukin olla. Ei huolta huomisesta tai tulevasta. Vain tämä hetki; mummon läsnäolosta tuleva turvallisuuden tunne, aurinkoinen päivä ja tietenkin herkullinen jäätelö, jota löytyy myös leualtani ja poskilta. Mitä muuta sitä voisi edes muka toivoa. Katson oikealla puolella olevaa tiili-seinää. Aurinko saa sen oranssin värin eloon, ihan kuin se hieman liikkuisi. Olemmekin jo perillä.” ♦

Bal Parkash

Kuka olen?

Olen **Joni Bollström**, 30-vuotias vantaalainen räppäri/laulaja/sanoittaja.

Aloitin kirjoittamisen...

Aloitin kirjoittamisen 12-vuotiaana ollessani koulussa ja sitä myötä myös musiikkiharrastukseni alkoi. Innostuin musiikin sanoittamisesta jo heti alussa, koska se tuntui kovin luonnolliselta.

Kirjoittaminen on minulle tärkeää, koska...

Opin jo nuorena ilmaisemaan itseäni paremmin kirjoittaen, kuin puhuen. Kirjoittaminen on ollut lähellä sydäntäni, koska saan sen avulla sanotuksi asioita, joita en välttämättä ääneen muuten sanoisi. Kirjoittaminen on minulle kuin terapiaa, joka suo mahdollisuuden myös itsetutkiskeluun. Se

parantaa myös käsitystä omasta minästä. Kirjoittaminen antaa mielestäni selvän kuvan siitä, millainen minä olen ihmisenä varsinkin silloin, kun kirjoitan omien kokemusteni pohjalta.

Sanat ovat kuin miekka, jos niitä osaa vain käsitellä oikein.

Itse koetan kirjoittaessani luoda mahdollisimman todentuntuista tekstiä ja käytän tässä apunani erilaisia kielikuvia. Teksteilläni haluan välittää tunteita, niin positiivisia kuin negatiivisia, ja myös kaikkea siltä väliltä.

Minua lähellä on kaunokirjallisuus ja pidän historiasta. Sillä (historialla) on taipumus toistaa itseään jatkuvasti.

Kirjoittaminen ja tulevaisuus

Tulevaisuudessa haluan sanoittaa kap-paleita ja tehdä musiikkia. Vaikka musiikki joskus jäisikin pois, kirjoittaminen pysyisi kuitenkin. ♦

*”.. tarinani hinta on
kalliimpi kultaaki
sisälläni palaa älä taltuta
tultani
elämäni mullaki jatkuva
pulmani
ohi tuota pikaa kunnes
maatuva mullaksi..”*

Lisätietoa: www.lukuliike.fi

minun mielestäni

Palstallemme on tullut kirje vankilasta. Sen kirjoittanut nuori mies kertoo saatekirjeessä elämänsä menneen rai-teiltaan, ja rangaistusta on nyt kärsitty jo useita vuosia. Hän kertoo vankilassa löytäneensä opinnot, valmistu-neensa ammattiin sekä innostuneensa kirjoittamisesta, muun muassa runoista. Kirjoittaja suunnittelee voivansa tehdä vapauduttuaan ehkäisevää nuorisotyötä.

Teksti: Henry Bollström, Savonlinna

Opetus

Maailma tarvitsee vahvoja tari-noita. Tarinoita talvesta ja syksystä. Tarinoita muutok-sesta ja pysyvyydestä. Tarinoita eksymi-sestä ja löytämisestä. Tarinoita vankisel-leistä ja ihmiskohtaloista. Joutuvat ne vuodet, jolloin sanot: Tämä ei minua miellytä.

Annan elämäni teidän käsiinne. En sen vuoksi, että olisi mukava palata menneeseen ja muistoihin, vaan sik-si ettei nuorten tarvitsisi tehdä samo-ja virheitä ja vääriä valintoja ja maksaa hintaa, joka on liian kova. Hintana on aina elämä! Toiveiden talossa, niiden kanssa, joiden elämässä niin monet unelmat ja haaveet ovat kaatuneet.

Kukaan ei unelmoi tai suunnit-tele epäonnistuvansa elämässään. Jos-sain vaiheessa väärät ihanteet, arvot ja valinnat ottivat salakavalasti otteen elämästäni. Varastivat mieleni niin, että minusta tuntui oikealta. Vangitsi-vat tahtoni tekemään väärin.

Tällaisessa elämäntilanteessa ei ole mitään ihailtavaa eikä tavoitelta-vaa. Se on elämätöntä elämää. Päivät ovat täynnä tuskaa ja kärsimystä niin itselle kuin läheisille. Minun pimey-teeni loisti valo ja sain mahdollisuu-den. Pimeyden keskelle loistanut valo vapauttaa. Se antaa toivon ja tulevai-suuden. ♦

Romaniasian neuvottelukuntien valtakunnalliset neuvottelupäivät 1.–2.10.2018 Helsingissä

Kuvat: Susanna Rajala

1.

2.

3.

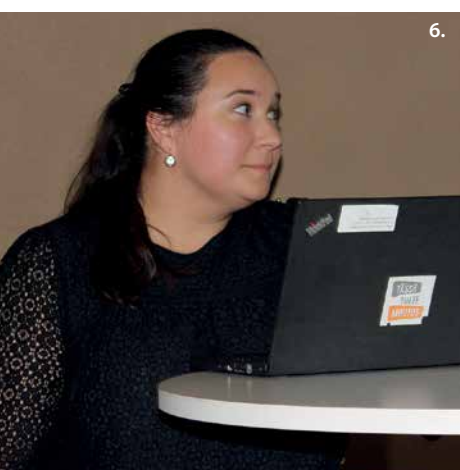

4.

5.

1. Mertsä Ärling
2. Miska Nyman
3. Henry Lindgren
4. Maarit Roth
5. Mirjam Hagert ja
Jasmin Nyman
6. Henna Huttu
7. Marianne Heikkilä
8. Tiia Svart

6.

7.

8.

ELÄMÄÄ VARTEN - HANKE

Elämää varten- hankkeen kohderyhmänä ovat Kainuussa asuvat työikäiset romanit sekä Kainuun alueen viranomaiset, työnantajat, ja oppilaitosten, te-palveluiden ja sosiaali- ja terveysalan henkilöstö. Avoimen dialogin ja tiedon lisäämisen avulla ehkäistään syrjintää sekä kasvatetaan luottamusta ja yhteistyötä romanien ja Kainuun alueen viranomaisien välille.

Hankehenkilöstö ohjaa ja tukee osallistujia työnhaussa ja ammatilliseen koulutukseen hakeutumisessa. Tavoitteenamme on kasvattaa romanien omaa osallisuutta sekä nostaa kohderyhmän ammatillista koulutustasoa ja edistää romanien yhteiskunnallista asemaa. Hanke parantaa romaniväestön kokonaisvaltaista hyvinvointia. Hyvinvointiteeman erityisenä painopisteenä on päihde- ja rikostaustaisten romanien saaminen tuen ja koulutuksen piiriin.

Eri toimijoille järjestetään koulutusta romanikulttuuriin ja romanien kohtaamiseen ja yhteiskunnalliseen asemaan liittyen. Hankeosallistujille suunnitellaan ja toteutetaan myös työvoimakoulutusta, jonka tavoitteena on mm. auttaa osallistujia selkeyttämään ammatinvalintaa ja lisätä osallistujien työelämävalmiuksia.

Toimenpiteillä toteutetaan kuntia koskevaa Romanipoliittista ohjelmaa (ROMPO2), jonka avulla juurrutetaan romanityö vahvemmin ja laajemmin Kainuuseen.

Elämää varten - hanke on Kainuun Opiston hallinnoima ESR- rahoitteinen hanke. Oma- rahoitusosuu- teen osallistuvat Kajaanin kaupunki, Kainuun Liitto, Kainuun SOTE sekä Kainuun Opisto. ♦

Yhteystiedot:

Ramona Grönstrand
Hankeasiantuntija
Elämää varten -hanke
Puh. 044 700 1062
ramona.gronstrand@kainuunopisto.fi
www.facebook.com/elamaavarten/
Kainuun Opisto Oy
www.kainuunopisto.fi

Mentoreita nuorille

Helsingin Diakonissalaitos (HDL) on yleishyödyllinen säätiö ja rohkea ihmisarvon puolustaja. Helsingin Diakonissalaitoksen Amigo-mentorointi tarjoaa nuorelle mahdollisuuden pohtia itselle tärkeitä asioita ja viettää aikaa luotettavan aikuisen kanssa.

Amigosta nuori voi saada itselleen mentorin vuoden ajaksi. Mentorointisuhde on tasavertainen, sen lähtökohtana ovat nuoren tarpeet ja toiveet. Amigon työntekijät etsivät nuorelle mahdollisimman sopivan mentorin ja ovat parin tukena koko vuoden ajan. Tapaamiset ovat

vapaamuotoisia ja rentoja, niitä on yleensä 1-2 kuukaudessa. Mentori on luotettava aikuinen, joka haluaa tavata ja tukea nuorta vapaa-ajallaan.

Otathan yhteyttä **amigo@hdl.fi**, jos mentorointi kiinnostaa! ♦

Romanikielen opettajan tunnustus 2018 Tuula Åkerlundille

Opetushallitus järjesti romanikielen opettajan tunnustusta koskevan valinnan kolmatta kertaa. Valinta tehtiin yleisöltä tulleiden ehdotusten pohjalta.

Tuula Åkerlund sai tunnustuksen pitkäaikaisesta työstään romanikielen opettajana. Valintakriteereitä olivat innostuneisuus ja innostavuus sekä monipuoliset ansiot romanikielen kehittämisessä. Opetustyönsä lisäksi Tuula Åkerlund on myös kehittänyt romani-kielistä oppimateriaalia sekä toiminut romanikielen kääntäjänä ja tulkkina.

Ensimmäisen kerran tunnustus myönnettiin vuonna 2010. Silloin sen sai romanikielen yliopisto-opettaja **Henry Hedman**. Tuolloin kunniaininnan sai **Juhani Valentin** romanikielen opettamisesta vankiloissa. Vuonna 2016 tunnustus myönnettiin **Helena Blomérukselle** perusopetuksessa tehdystä opetustyöstä ja kunniamaininta **Armas Hagertille** perusopetuksessa, romanikielen kesäkouluissa ja kielipeissä tehdystä työstä.

Romanikielen opettajan tunnustuksen julkistivat Opetushallituksen romaniväestön koulutustiimin ohjausryhmän puheenjohtaja, kansanedustaja **Aila Paloniemi** ja yksikön päällikkö, opetusneuvos **Leena Nissilä** Opetushallituksen järjestämässä Romanien kansallispäivän seminaarissa 6.4.2018. Varsinaisesti romanien kansallispäivää vietetään 8.4. Helsingin yliopiston almanakkatoimisto hyväksyi sen almanakkaan vuodesta 2014 alkaen. ♦

Opetus- ja kulttuuriministeriö 4.10.2018 Tiedote

Pienituloisten perheiden opiskelijoille oppimateriaalilisä

Hallitus esittää, että pienituloisten perheiden lukio- tai ammatillisen koulutuksen opiskelijoille ryhdytään maksamaan opintotuen oppimateriaalilisää. Lisäksi lukiokoulutuksen lukuvuoden tukiaikaa pidennettäisiin kuukaudella.

perheen alle 17-vuotiaalla opiskelijalla. Oppimateriaalilisää ei otettaisi tulona huomioon asumistuessa, toimeentulotuessa eikä sotilasavustuksessa.

Lukiolaisille yksi opintotukikuukausi lisää

Lukiokoulutuksen lukuvuoden tukiajan määräytymisperusteet ehdotetaan yhtenäistettäväksi ammatillisen koulutuksen tukiajan määräytymisperusteiden kanssa. Tällöin tyypillinen lukuvuoden tukiaika pitenee lukiossa yhdeksästä kuukaudesta 10 kuukauteen. Pidennys parantaa noin 15 000 lukiolaisen taloudellisia edellytyksiä opiskeluun. Muutoksella edistetään lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden yhdenvertaisuutta.

Oppimateriaalilisä parantaa pienituloisista perheistä tulevien toisen asteen opiskelijoiden taloudellisia edellytyksiä opiskeluun. Oppimateriaalilisän saisi säännöllisesti arviolta 33 000 opiskelijaa.

- On kansakunnan etu, ettei kenenkään lahjakkuus mene hukkaan rahapuulan takia, eikä toisen asteen opintojen kustannuksista saa tulla kenellekään este edetä opinnoissa, sanoo eurooppa-, kulttuuri- ja urheiluministeri **Sampo Terho**.

- Oppimateriaalilisän lisäksi lukiokoulutuksen lukuvuoden tukiaikaa pidennetään kuukaudella, eli yhdeksästä kymmeneen kuukauteen. Näin lukiolaisten pitkäaikainen toive kymmenestä opintotukikuukaudesta toteutuu, ja muutos parantaa lukiolaisten taloudellisia edellytyksiä opiskeluun, Terho jatkaa.

Myös 16-vuotiaat oppimateriaalilisän piiriin

Esityksessä ehdotetaan, että lukiokoulutuksen tai ammatillisen koulutuksen alle 20-vuotias pienituloisen perheen opiskelija olisi oikeutettu oppimateriaalilisään, jonka määrä olisi 46,80 euroa kuukaudessa.

Oikeus oppimateriaalilisään olisi vanhempien pienituloisuuden perusteella korotettua opintorahaa saavalla 17–19-vuotiaalla vanhemman luona asuvalla opiskelijalla ja 17-vuotiaalla itsenäisesti asuvalla opiskelijalla sekä vastaavasti pienituloisen

Vanhempien tuloja koskevaan tulokäsitteseen muutos

Vanhempien tulokäsittettä ehdotetaan muutettavaksi 1.1.2019 lukien. Nykyisen puhtaan tulon sijaan opiskelijan vanhempien tulot huomioitaisiin tuloverolain mukaisina veronalaisina ansio- ja pääomatuloina. Samalla tuloarvoja korotetaan kustannusneutraalisti noin viidellä prosentilla, jotta tarveharkinta ei kiristyi tulokäsittelyn muutoksen vuoksi. Hallituksen esitys liittyy valtion vuoden 2019 talousarvioon ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä. Lakimuutosten on tarkoitus tulla voimaan 1.8.2019. ♦

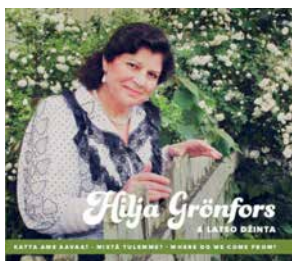
Lisätietoja: neuvotteleva virkamies Virpi Hiltunen, p. 02953 30110

Muulla verkossa: Valtioneuvosto.fi – Päätökset

Maailman musiikin keskus, tiedote:

Hilja Grönforsin uusi albumi

Mestarikansanlaulaja Hilja Grönfors jatkaa Suomen romanien laulujen tallentamisen ja tulkitsemisen tiellä. Kolmannella albumillaan Katta ame aavaa?

Mistä tulemme? (GMCD 1831) hän yhdessä Latšo Džinta -muusikkokollektiivin kanssa tulkitsee niin romanien perinelauluja kuin mm. mestarillisen Arvo Valte Palmrothin rakastettuja lauluja. Kuulemme myös Hilja Grönforsin oman sävel- ja sanoituskynän jälkiä. Katta ame aavaa? - Mistä tulemme? -albumin laulun tarinoissa kertautuu romanien perinteinen elämä sen monissa muodoissa.

Hilja Grönfors on laulanut lapsesta asti. 1950-luvulla Hilja eli perinteistä romaniperheen kiertolaiselämää joenvarsileireissä yöpyen. Rakkaudesta romanien musiikkiin syntyi idea laulujen keräämisestä ja työ on jatkunut jo vuosikymmeniä. Hilja Grönforsin tekemä perinteentallennustyö ja muukin ansiokas toiminta romanien kulttuuriperinteen hyväksi on tuonut hänelle tunnustuksena mm. Suomi-palkinnon. Latšo Džintan jäsenistö ja levyllä vierailevat muusikot tuskin esittelyjä kaipaavat.

Yhtyetaustoissa vilisevät toinen tois-
taan mielenkiintoisemmat nimet –
Shava, Orkestra Suora Lähetys, Samu-
li Edelmann, BaranBand, Kvalda, Yonan
Liikkuvat Pilvet, Pekka Kuusisto & The
Luomu Players jne. ♦

Latšo Džinta:

Hilja Grönfors - laulu

Kiureli Sammallahti - haitari

*Valtteri Bruun - kitara, mandoliini, rubab,
perkussiot, koskettimet, basso, vihellys,
beatboxaus*

Matti Pitkänen - viulu,

mandoliini, Sara Puljula – basso

Julkaisija ja jakelu: Maailman musiikin

keskus, www.globalmusic.fi,

(09) 6962790

Mumo – Mustalaismusiikin orkesteri

5.11. klo 19.00
Savoy-teatteri,
Kasarmikatu 46,
Liput 21 €

Mustalaismusiikin orkesteri (Mumo) on mustalaismusiikin tyylille omistautunut ammattilaisorkesteri, jonka jäsenet ovat tuttuja kokoonpanoista kuten Orkestra Suora Lähetys. Ensikonsertin ohjelmistossa on uutta ja vanhaa mustalaismusiikkia Suomesta ja eri puolilta Eurooppaa, jota tulkitaan suurella sydämellä ja syvällä pieteetillä. Mumon riveissä on mukana mm. Ruotsin True Talent -kilpailun voittaja **Dimitri Keiski** ja kansainvälisen tason viuluvirtuoosi **Miritza Lundberg**, useita muita mustalaismusiikin huikeita lapsitähtiä unohtamatta.

Konsertin järjestävät Artos ry, Taiteen edistämiskeskus sekä Diakonia-ammattikorkeakoulu Oy.

Lisätietoja: www.romanienosallisuus.fi
diak.fi ja www.facebook.com/Mustalaismusiikinorkesteri ♦

Romanijuhlat
ma 5.11.
klo 15–17

Nevo tiija – Uusi aika- ja Tsetanes naal – Koulutuspoluilla -hankkeiden loppuseminaari Savoy-teatterissa. Vapaa pääsy. Musiikkia, tarinoita ja tuloksia. Työministeri **Jari Lindström** avaa juhlan. ♦

Hyvää joulua Latša Dīves -lehden lukijoille!

Seuraava lehti ilmestyy maaliskuussa 2019

LATŠO DĪVES -LEHDEN ILMAISTILAUS

Nimi _____

_____

Osoite _____

_____

Postinumero ja -toimipaikka _____

_____

Osoitteenmuutoksen yhteydessä tulee mainita myös entinen osoite.

Kirje-
posti-
merkki

Opetushallitus
Romaniväestön
koulutustiimi
PL 380
00531 Helsinki